

DE ADOPTIE VAN DE MELDCODE HUISELIJK GEWELD EN KINDERMISHANDELING IN HET BASISONDERWIJS IN TWENTE

J.M. Goossen

UNIVERSITEIT TWENTE
MANAGEMENT & BESTUUR
BESTUURSKUNDE

EXAMENCOMMISSIE

Prof. dr. A. Need & A.J.J. Konijnendijk MSc

Samenvatting

Dit onderzoek levert een bijdrage aan onderzoek omtrent innoveren in het basisonderwijs. Er is onderzoek gedaan naar kenmerken die de timing van een innovatie zouden kunnen verklaren. We spreken van een innovatie wanneer het om de invoering van iets nieuws gaat, er sprake is van een ingrijpende verandering, het een nieuwe praktijk omvat en wanneer de innovatie zowel naar een proces als naar een resultaat verwijst. De Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling voldoet aan deze kenmerken en staat centraal in dit onderzoek.

In dit onderzoek wordt als case de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling gepresenteerd. Aan de hand van deze case is er gekeken naar de timing van adoptie van de Meldcode door basisscholen in Twente. Adoptie staat in dit onderzoek voor het overnemen van de Meldcode en het vormgeven van de Meldcode op de eigen basisschool.

Met behulp van de theorie van Fleuren (2009) is er geprobeerd de onderlinge verschillen in timing van de adoptie tussen basisscholen te verklaren. De verschillen in timing zullen aan het licht komen en vervolgens wordt er gekeken in hoeverre deze verschillen kunnen worden verklaard door, de kenmerken van de organisatie, de kenmerken van de sociaal politieke context en de kenmerken van de adoptiestrategie.

Er is een vragenlijst gestuurd naar 288 basisscholen in Twente. Van de 288 basisscholen hebben uiteindelijk 63 basisscholen meegewerkt aan het onderzoek door het invullen van een online vragenlijst. Hierin werd hen gevraagd naar de adoptie van de Meldcode op hun basisschool. Ook is er gebruikt gemaakt van databases van het Centraal Bureau van de Statistiek en de Dienst Uitvoering Onderwijs om aanvullende gegevens voor dit onderzoek te bemachtigen.

Met behulp van een regressieanalyse zijn de resultaten van dit onderzoek verkregen. De resultaten van dit onderzoek bevestigen niet wat er vooraf verwacht werd namelijk dat de timing van een adoptie verklaard kan worden door de kenmerken van de sociaal politieke context, de organisatie en de adoptiestrategie. In algemene zin kunnen we stellen dat het verklaren van de verschillen in timing door middel van de drie categorieën slechts voor een deel is gelukt.

Voorwoord

U bent nu aan het lezen in mijn scriptie die ik heb geschreven ter afronding van mijn bachelor opleiding Bestuurskunde aan de Universiteit Twente te Enschede. Met dit verslag hoop ik bij te dragen aan onderzoek naar innoveren in het basisonderwijs.

In eerste instantie lag mijn voorkeur bij een externe bachelor opdracht maar omdat dit toch lastiger bleek dan dat ik vooraf had gedacht heb ik de keuze gemaakt om intern een bachelor opdracht uit te voeren. Het was voor mij al snel duidelijk dat mijn onderwerp “iets” met sociale problemen en maatschappelijke vraagstukken te maken moest hebben. Bij prof. dr. Ariana Need was ik hiervoor aan het juiste adres. Zij heeft een aantal onderzoekers in haar vakgroep die interessante onderzoeken hadden lopen en hier zou ik eventueel een bijdrage aan kunnen leveren. Een van deze onderzoekers was Annemieke Konijnendijk en samen met haar en Ariana ben ik tot mijn uiteindelijke onderzoeksopzet gekomen. Veel dank ben ik hun verschuldigd. Elke keer als ik vastliep kon ik bij hen terecht voor feedback en nieuwe inzichten. Bij deze wil ik jullie dus ontzettend bedanken. Verder wil ik ook alle respondenten van de 63 basisscholen bedanken, zonder jullie medewerking had dit onderzoek niet kunnen plaatsvinden.

Tot slot wil ik iedereen bedanken die mij keer op keer weer de vraag stelden hoe ver ik inmiddels was met mijn bachelor opdracht. Dit heeft er uiteindelijk toe geleid dat ik het ruim op tijd af heb gekregen.

Joanne Goossen

UNIVERSITEIT TWENTE.

Joanne Goossen

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	1
Voorwoord	2
Inhoudsopgave	3
1. Inleiding	5
1.1 Innovaties	5
1.2 De Meldcode als innovatie	6
1.3 Aanleiding onderzoek.....	7
1.4 Aanleiding verplichte Meldcode huiselijk geweld en Kindermishandeling.....	7
1.5 Doel onderzoek en probleemstelling	8
1.6 Wetenschappelijke en sociale relevantie.....	9
2. Innoveren in de publieke sector.....	10
2.1 Het innovatieproces	10
2.2 De kenmerken van een innovatie binnen het basisonderwijs	12
2.2.1 Kenmerken van de sociaal-politieke context	12
2.2.2 Kenmerken van de organisatie.....	12
2.2.3 Kenmerken van de gebruiker	13
2.2.4 Kenmerken van de innovatie.....	14
2.2.5 Invoerstrategie	15
2.2.6 Kenmerken van de invoerstrategie	16
2.3 Het theoretisch model van de Meldcode.....	17
3. Data en onderzoeksmethoden.....	19
3.1 Inleiding	19
3.2 Concepten en operationalisering	19
3.3 Methoden van dataverzameling	22
3.3.1 Onderzoek ontwerp.....	22
3.3.2 Dataverzameling.....	22
3.3.3 Respons en validiteit	23
3.3.4 Regressie analyse	25

UNIVERSITEIT TWENTE.

Joanne Goossen

3.4	Methodologische kanttekeningen	26
4.	Resultaten.....	27
4.1	De verschillen in timing bij de adoptie van de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling tussen basisscholen in Twente	27
4.2	De kenmerken van de basisscholen	29
4.3	De kenmerken van de sociaal politieke context van de basisscholen	30
4.4	De kenmerken van de verschillende adoptiestrategieën.....	32
4.5	Is het verschil in timing te verklaren?	33
5	Conclusie & Discussie	36
6	Aanbevelingen voor invoerstrategieën in het basisonderwijs.....	38
7	Literatuurlijst	39
8	Bijlagen	41
	Bijlage 1: Vragenlijst	41
	Bijlage 2: Uitnodigingsmail	47
	Bijlage 3: Herinneringsmail.....	48

UNIVERSITEIT TWENTE.

Joanne Goossen

1. Inleiding

In dit hoofdstuk zal eerst het begrip innovatie worden gedefinieerd. Dit is nodig om de verschillende componenten die in de in de onderzoeksvraag aanwezig zijn te begrijpen. In de tweede paragraaf komt de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling aanbod, welke centraal staat in dit onderzoek, zodat er vanaf het begin duidelijkheid bestaat over wat deze Meldcode precies inhoudt. Daaropvolgend zal de onderzoeksvraag die is opgesteld zijn entree maken en tot slot zal de wetenschappelijke en sociale relevantie van dit onderzoek besproken worden.

1.1 Innovaties

In de wetenschappelijke literatuur komen verschillende definities van het begrip innovatie voor. Volgens de definitie van Rogers (1995) is een innovatie een idee, een handeling of een object wat als nieuw wordt gezien door een individu of een andere eenheid van adoptie. Zo zijn er nog vele definities van het begrip innovatie. Naar drieëntwintig van deze definities is een meta-studie gedaan en op deze manier is er een eenduidige definitie van het begrip innovatie vastgesteld die uit vier componenten bestaat (Osborne & Brown, 2005). De eerste component is dat een innovatie over de invoering van iets nieuws moet gaan. Iets mag als nieuw worden aangemerkt wanneer het door een individu of een groep als nieuw wordt ervaren (Rogers, 1995). De tweede component van een innovatie is dat het om een ingrijpende vernieuwing moet gaan. Dit betekent dat de innovatie een groot effect met zich mee moet brengen. De derde component gaat gepaard met een nieuwe praktijk. Hiermee wordt bedoeld dat er niet alleen sprake moet zijn van een uitvinding, het eerste optreden van een idee voor een nieuw product of proces (Fagerberg, 2005, p.3), maar ook de manier waarop het nieuwe product of proces gebruikt moet gaan worden in de praktijk moet nieuw zijn. De laatste component is dat een innovatie zowel naar een proces als naar een resultaat moet verwijzen. Het proces zoals hierboven al eerder beschreven volgens Schumpeter (1942, p.83), : "Een proces van creatieve destructie, waarin nieuwe combinaties van bestaande middelen worden bereikt ". Met resultaat wordt bedoeld de innovatie in de praktijk. Allesomvattend is er dus sprake van een innovatie wanneer het om de invoering van iets nieuws gaat, er sprake is van een ingrijpende verandering, het een nieuwe praktijk omvat en wanneer de innovatie zowel naar een proces als naar een resultaat verwijst.

Bij het herkennen van een innovatie moet er goed voor ogen worden gehouden dat een verandering niet hetzelfde betekent als een innovatie. Rogers (1995) stelt dat er bij een innovatie altijd sprake is van een verandering. Een verandering in de publieke sector is de geleidelijke verbetering en / of ontwikkeling van bestaande diensten. Omgekeerd is dit niet zo. We kunnen niet stellen dat er bij een verandering altijd sprake is van een innovatie. Innoveren betekent namelijk de introductie van nieuwe elementen in een openbare dienst - in de vorm van nieuwe kennis, een nieuwe organisatie, en / of nieuwe management of processuele vaardigheden.

In de private sector wordt innoveren beschouwd als een belangrijke voorwaarde voor het voortbestaan van een organisatie (Schumpeter, 1942). Door te blijven innoveren kan een bedrijf zijn concurrentiepositie ten opzicht van anderen behouden of verbeteren. In de private sector is er meer concurrentie wat er voor zorgt dat organisaties hun positie moet verbeteren ten opzichte van anderen. Volgens Korteland & Bekkers (2006) wordt innoveren in de publieke sector niet direct aangemerkt als een belangrijke voorwaarde voor het voortbestaan van een organisatie. Voor het voortbestaan van een organisatie zijn hier legitimiteit en efficiëntie juist belangrijke kernwaarden. Innovaties gericht op het verbeteren van de concurrentiepositie zullen naar alle waarschijnlijkheid in deze sector minder voorkomen. Ook de herkomst van de innovaties verschillen per sector, in de private sector beschikken organisaties vaak over speciale afdelingen die zich bezig houden met

innovaties. De zogenaamde “research and development” afdelingen. Deze afdelingen zal je in de publieke sector niet of nauwelijks tegenkomen. De innovaties worden in deze sector vaak opgelegd door de overheid.

1.2 De Meldcode als innovatie

De Meldcode huiselijk geweld en Kindermishandeling is aangekondigd door Staatssecretaris Veldhuijzen van Zanten van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. In februari 2011 heeft zij een wetsvoorstel aangekondigd waarin organisaties en zelfstandige beroepskrachten de plicht krijgen om een Meldcode te hanteren voor huiselijk geweld en kindermishandeling. De Wet Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling verplicht organisaties, waarin gewerkt wordt met kinderen, jeugdigen of hun ouders, een Meldcode te implementeren in de eigen organisatie (Ministerie van VWS, 2009). Deze verplichting geldt ook voor het basisonderwijs. De wet die de Meldcode omvat treedt 1 juli 2013 in werking en zal vanaf deze datum ook gehandhaafd worden. In het wetsvoorstel staat dat organisaties en professionals in zes sectoren een Meldcode moeten hebben en dat professionals deze toepassen. In de wet wordt ook een basismodel gegeven van de Meldcode. Het basismodel biedt een stappenplan voor het handelen bij signalen of vermoedens van huiselijk geweld en kindermishandeling. Die stappen zijn:

1. Het in kaart brengen van signalen;
2. Collegiale consultatie en zo nodig raadplegen van het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK) of het Steunpunt Huiselijk Geweld (SHG).
3. Een gesprek met de cliënt;
4. Het wegen van het geweld of de kindermishandeling;
5. Het beslissen: hulp organiseren of melden.

Beroepsgroepen en organisaties kunnen het basismodel van de Meldcode als ‘onderlegger’ gebruiken voor het opstellen van hun eigen Meldcode (Nji, 2012). Het is dus zaak dat basisscholen de Meldcode op hun eigen school vorm gaan geven.

Het is voor professionals in het basisonderwijs niet geheel nieuw om actief kindermishandeling en huiselijk geweld te signaleren. Momenteel kunnen ze via het Advies- en Meldpunt kindermishandeling ook een melding geven wanneer ze een vermoeden van mishandeling hebben. Met de nieuwe Meldcode wil het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport bereiken dat de professionals actiever met het signaleren bezig gaan en dat ze een houvast hebben bij de afweging om een melding te maken zodat meer gevallen van mishandeling aan het licht komen.

Dit onderzoek zal gericht zijn op de Meldcode in het basisonderwijs, de overige 5 sectoren zullen niet worden meegenomen. Er is voor het basisonderwijs gekozen omdat de theorie van Fleuren (2009) suggereert dat er bij innoveren in het basisonderwijs dezelfde kenmerken van invloed zijn als in de zorgsector. De theorie van Fleuren is namelijk grotendeels gebaseerd op de zorgsector.

De Meldcode kan gezien worden als een innovatie in het basisonderwijs. Volgens de definitie van Osborne & Brown (2005) mag de Meldcode als een innovatie worden aangemerkt wanneer het aan de vier componenten van een innovatie voldoet. De eerste component is dat een innovatie over de invoering van iets nieuws moet gaan. In het geval van de Meldcode is het een nieuw idee van de overheid, dat zich uit in een nieuwe handeling die uitgevoerd moet worden door de leerkrachten in het basisonderwijs. De Meldcode wordt door de basisscholen gezien als de invoering van iets nieuws. Het is voor het eerst dat er in het onderwijs wordt gewerkt met een Meldcode omtrent de signalering van kindermishandeling en huiselijk geweld. Hiervoor kon de basisschool zelf invulling geven aan hoe om te gaan met de signalering van huiselijk geweld en kindermishandeling maar omdat dit nu niet meer mogelijk is, kunnen we spreken van een ingrijpende vernieuwing.

De professionals in het basisonderwijs moeten straks met een Meldcode gaan werken bij de signalering van kindermishandeling. In deze Meldcode staat een stappenplan waar de professional zich aan moet houden. Dit stappenplan vergt een nieuwe manier van werken en dit duidt op de aanwezigheid van de derde component namelijk dat er sprake moet zijn van een nieuwe praktijk. Het resultaat van de Meldcode zal naar alle waarschijnlijkheid zijn dat er meer gevallen van kindermishandeling en huiselijk geweld aan het licht komen omdat er door de Meldcode sneller en adequater kan worden ingegrepen bij vermoedens van huiselijk geweld en kindermishandeling. Samenvattend is er dus sprake van een innovatie omdat:

- het om de invoering van een nieuwe Meldcode in het basisonderwijs gaat;
- het gaat om een ingrijpende vernieuwing omdat scholen vanaf nu niet meer zelf hun procedures omtrent huiselijke geweld en kindermishandeling mogen vaststellen;
- de Meldcode vergt een nieuwe manier van werken, dus een nieuwe praktijk
- het verwijst naar een proces namelijk sneller en adequater handelen, wat vervolgens een resultaat te weeg moet gaan brengen namelijk dat meer gevallen van kindermishandeling en huiselijk geweld aan het licht komen.

1.3 Aanleiding onderzoek

De aanleiding van dit onderzoek is de komst van de verplichte Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling (Hierna: Meldcode). Deze Meldcode gaat onder andere gelden in de gezondheidszorg, het onderwijs, de kinderopvang, de maatschappelijke ondersteuning, jeugdzorg en justitie (Rijksoverheid, 2012). Van alle beroepskrachten die straks met de Meldcode moeten gaan werken beschikt 36% in hun werk al over een Meldcode (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (Hierna VWS, 2012)). De overheid wil graag bevorderen dat zoveel mogelijk professionals al met de Meldcode gaan werken voordat deze op 1 juli 2013 wettelijk verplicht wordt (Ministerie van VWS, 2012). Dit onderzoek kijkt hoe de scholen er een half jaar voor de invoering van de Meldcode voor staan en of er misschien al scholen zijn die met de Meldcode werken. Daarnaast zal er geprobeerd worden om de verschillen in timing te verklaren. Van de gezondheidszorg weten we inmiddels, door middel van onderzoeken, dat het steeds terugkerende kenmerken zijn die een belemmerende of bevorderende rol spelen bij innoveren. Doordat deze kenmerken bekend zijn is het mogelijk om een innovatie zo efficiënt en effectief mogelijk door te voeren omdat er rekening kan worden gehouden met de belemmerende en bevorderende kenmerken. In het basisonderwijs zijn de belemmerende en bevorderende kenmerken met betrekking tot deze innovatie nog niet bekend. Of de kenmerken uit de theorie van Fleuren (2009) ook als belemmerend of bevorderende werken bij de adoptie van de Meldcode in het basisonderwijs zal uitgewezen moeten worden. Om dit vast te kunnen stellen of juist uit te sluiten zal er een onderzoek moeten worden gedaan naar de adoptie van de Meldcode in het basisonderwijs.

1.4 Aanleiding verplichte Meldcode huiselijk geweld en Kindermishandeling

De reden voor de invoering van de Wet Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling en daarbij de verplichte Meldcode is dat er vaak onvoldoende uitwisseling is van gegevens over kinderen in nood om tot een aanpak te komen. Hierbij noemen professionals de geheimhoudingsplicht en de privacy wetgeving als de belangrijkste oorzaken (College Bescherming Persoonsgegevens (Hierna: CBP), 2007). Toch bevat de Wet bescherming persoonsgegevens geen beletselen die het ingrijpen met betrekking tot het kindermishandeling hinderen. Hulpverleners zijn dus vaak ten onrechte bang om de zwijgplicht te overtreden. Dit blijkt uit een brief van het College Bescherming Persoonsgegevens aan minister Rouvoet. In deze brief wordt het advies gegeven om één code te

UNIVERSITEIT TWENTE.

Joanne Goossen

maken om het verkokerde denken te doorbreken. Het moet duidelijk zijn wie wat moet weten en wanneer en welke instantie de coördinatie van hulp aan het kind in nood op zich neemt. Het gaat dan om één gezamenlijke handreiking voor de invulling van een Meldcode (CBP, 2007). Met het verplicht stellen van de Meldcode wordt getracht dat door professionals sneller en adequater wordt ingegrepen bij vermoedens van huiselijk geweld en kindermishandeling. Dit kan worden bereikt door het consequent toepassen van een Meldcode waardoor bij vroege signalering van huiselijk geweld en kindermishandeling effectief kan worden opgetreden. Bij de verplichting om te werken met een Meldcode weten organisaties en professionals welke stappen zij moeten zetten als zij huiselijk geweld en/of kindermishandeling signaleren.

Van de periode oktober 2007 tot en met april 2008 is er onderzoek gedaan in welke mate organisaties al over een Meldcode beschikken met als thema kindermishandeling. Tevens is er onderzocht in hoeverre professionals hier tevreden over waren, welke acties ze uitvoerden en of ze behoefte hadden aan scholing en training (In: Bussemaker & Rouvoet & Hirsch Ballin, 2008). Uit het onderzoek bleek dat de helft van de professionals al de beschikking heeft over een Meldcode, deze bestaande meldcodes komen vooral voor in de gezondheidszorg en bij de politie. Uit het onderzoek kwam ook naar voren dat organisaties die over een Meldcode beschikken gemiddeld vaker een melding afgeven dan organisaties die nog niet over een Meldcode beschikken. Wanneer een organisatie met een Meldcode werkt zijn de werknemers hier in de meeste gevallen ook van op de hoogte en weten ze hoe ze deze Meldcode moeten gebruiken. Opmerkelijk is wel dat dit laatste gegeven in het onderwijs niet opgaat. Hier zijn professionals vaak niet op de hoogte van het bestaan van een Meldcode (In: Bussemaker & Rouvoet & Hirsch Ballin, 2008).

Naar aanleiding van de uitkomsten van het onderzoek in opdracht van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport wilden de ministers Rouvoet (Jeugd en Gezin), Hirsch Ballin (Justitie) en staatssecretaris Bussemaker (VWS), uit het kabinet-Balkenende IV, het gebruik van een Meldcode verplicht stellen. Op 28 oktober 2011 is de verplichte Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling naar de Tweede kamer verstuurd, vergezeld van aanbiedingsbrief, Memorie van toelichten en een advies van de Raad van Staten. Het wetsvoorstel is op 5 februari 2013 met algemene stemmen aangenomen door de Tweede Kamer. De Eerste Kamer heeft het voorstel op 12 maart 2013 als hamerstuk afgedaan. Met het verschijnen van de wetgeving in de Staatscourant is de voorlaatste stap in het proces gezet. De laatste stap zal op 1 juli 2013 plaatsvinden, op deze dag treedt de wet in werking (Ministerie van veiligheid en justitie, 2013).

1.5 Doel onderzoek en probleemstelling

Het doel van dit onderzoek is om de verschillen in timing te verklaren om zo de belemmerende en bevorderende kenmerken met betrekking tot de timing van een adoptie in het basisonderwijs vast te stellen. Om dit doel te bereiken zal er gebruik worden gemaakt van theorie gebaseerd op de zorg en onderwijssector, waarvoor al een meetinstrument is ontwikkeld om een kenmerkenanalyse te houden. We zullen testen of de kenmerken die volgens de theorie van invloed zouden moeten zijn ook daadwerkelijk invloedrijk zijn bij de Meldcode. Er is gekozen voor het adoptieproces van de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling omdat het een innovatie is die elke basisschool zal moeten doorvoeren en omdat het aan de componenten van een innovatie voldoet.

In de onderzoeksvraag zijn verschillende concepten aanwezig, te beginnen met het begrip *timing*. Met timing wordt in dit onderzoek de datum bedoeld wanneer een school is begonnen met de adoptie. Bij een vroege timing is de adoptie vroegtijdig gestart en bij een late timing is de adoptie laat van start gegaan. De timing wordt weergegeven in de vorm van een maand en een jaar. Wanneer alle gegevens met betrekking tot timing verzameld zijn zal er een in de vorm van een datum

een grens worden gesteld. De scholen die voor deze grens met de adoptie zijn begonnen hebben een vroege timing, bij scholen na deze grens spreken we van een late timing.

We spreken in dit onderzoek van *Adoptie* wanneer basisscholen de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling overnemen en een ontwerp van de Meldcode formuleren voor de eigen basisschool. De Meldcode gaat onder andere gelden in het basisonderwijs, dat wordt verzorgd door de basisscholen. Basisscholen zijn de instituten die op grond van de Wet op het primair onderwijs het funderend onderwijs voor kinderen vanaf 4 tot en met 12 jaar aanbieden. De basisscholen in Twente, een landstreek in het oostelijke deel van Nederland, die het oosten van de provincie Overijssel omvat, zullen de eenheden van observatie zijn in dit onderzoek.

De onderzoeksvraag die is opgesteld luidt als volgt:

In hoeverre zijn de verschillen in timing bij de adoptie van de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling tussen basisscholen in Twente te verklaren door middel van de kenmerken van de sociaal politieke context, de organisatie en de adoptiestrategie van de Meldcode?

Om antwoord te krijgen op deze vraag zijn de volgende deelvragen opgesteld:

1. Wat zijn de verschillen in timing bij de adoptie van de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling tussen basisscholen in Twente?
2. Hoe is de sociaal politieke context van de basisscholen in Twente te beschrijven?
3. Hoe is de organisatie van de basisscholen in Twente te beschrijven?
4. Welke verschillende adoptiestrategieën zijn er te herkennen bij de basisscholen in Twente?
5. Hoe is het verschil in timing te verklaren door middel van de kenmerken van de sociaal-politieke context, de organisatie en de adoptiestrategie?

1.6 Wetenschappelijke en sociale relevantie

Op het moment is er nog weinig wetenschappelijk onderzoek gedaan naar de invoering van innovaties in het basisonderwijs. Er is al wel veel onderzoek gedaan naar de invoering van protocollen en richtlijnen in de zorg, daarom is er in deze sector al een standaardmodel voor innoveren ontwikkeld (Fleuren, 2004). Door helder te krijgen welke kenmerken een rol spelen bij de timing van de adoptie van een innovatie in het onderwijs en hoe de verschillen in timing met behulp van deze kenmerken te verklaren zijn kan er worden bepaald in hoeverre het model van Fleuren ook van toepassing is op de Meldcode. Dit kan wenselijk zijn voor de overheid omdat het tegenwoordig vaak zo is dat wanneer een innovatie al verplicht is gesteld, nog lang niet alle organisaties deze innovatie hebben doorgevoerd. Om er in de toekomst voor te zorgen dat organisaties, waarvoor een verplichte innovatie wettelijk gaat gelden, deze innovatie op het moment van ingaan ook daadwerkelijk hebben geadopteerd is het wenselijk om te weten welke kenmerken hierbij positief aan bijdragen. Scholen die nog geen duidelijke invulling hebben gegeven aan de adoptie van de Meldcode op hun basisschool kunnen hun strategie aan de hand van dit onderzoek formuleren.

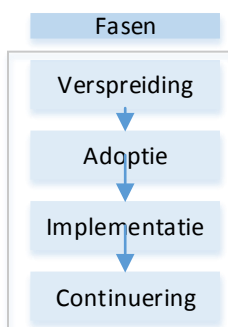
2. Innoveren in de publieke sector

Om de Meldcode als innovatie aan te merken is het noodzakelijk om helder te krijgen wat het begrip innovatie precies inhoudt. In dit hoofdstuk zal er een eenduidige definitie van het begrip innovatie worden gegeven. Daarnaast zal het invoeringsproces van een innovatie aan bod komen en zullen kenmerken die invloed hebben op de invoering van een innovatie in de publieke sector worden beschreven.

2.1 Het innovatieproces

Een vernieuwing wordt niet van het een op het andere moment in gebruik genomen. Het in gebruik nemen van een innovatie is onderdeel van een innovatieproces. Bij een innovatieproces worden in de literatuur vaak de verschillende termen verspreiding, adoptie, implementatie en continuering genoemd om onderscheid te maken tussen de verschillende fasen. Het proces start met *verspreiding*. In de vorm van een mededeling wordt de innovatie met het publiek gedeeld met als doel de kennis of de vaardigheden te verbeteren. Deze mededeling richt zich op een specifieke doelgroep (Davis & Tailor-Vaisley, 1997:410). De informatie kan op allerlei manieren worden verspreid, door één op één contact of door verschillende bronnen van de media. Zodra de informatie bij de ontvanger van de innovatie is binnengekomen kan men verder gaan met het verwerken van de vernieuwing. De voorgestelde vernieuwing kan in z'n totaliteit worden overgenomen, dit is de vorm die de verspreider heeft bedoeld, maar er kan ook voor worden gekozen om de innovatie gedeeltelijk over te nemen, aangepast aan de voorkeuren van de eigen organisatie. Dit brengt ons bij *de adoptiefase*. Deze fase kenmerkt zich door het besluit om wel of niet te gaan werken met de vernieuwing. Wanneer men besloten heeft om wel met de vernieuwing te gaan werken dient zich de *implementatiefase* of *invoeringsfase* aan. Door middel van de implementatie laat je de vernieuwing onderdeel worden van de dagelijkse routine van de gebruiker. Als laatste moet de uitvoering en het onderhoud van de vernieuwing een vaste plaats krijgen bij de gebruiker, dit wordt de *continuering* genoemd. Wanneer blijkt dat de vernieuwing nog niet optimaal in gebruik is kunnen er in deze laatste fase nog aanpassingen gedaan worden. Het model zoals hierboven beschreven ziet er als volgt uit (*figuur 1*):

Figuur 1
Fasen innovatieproces

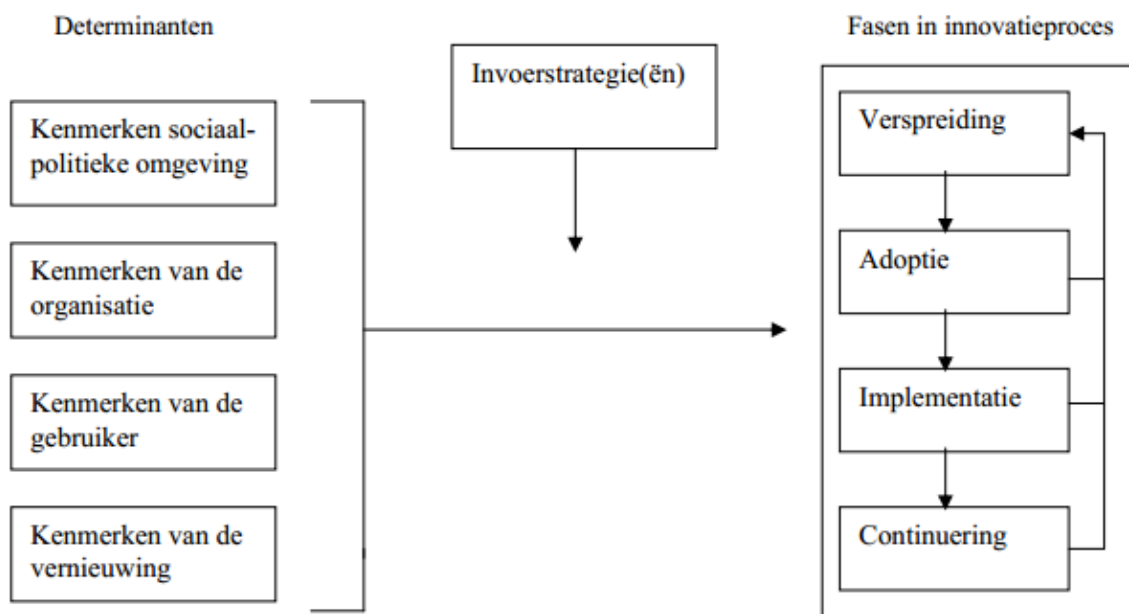

Fleuren (2002) heeft door middel van eerdere onderzoeken naar vernieuwingen in de gezondheidszorg vastgesteld dat het steeds terugkerende kenmerken zijn die belemmerend of bevorderend werken bij de verschillende fasen van het innovatieproces. Er is in de gezondheidszorg een kenmerken analyse gehouden en met behulp van de uitkomsten van deze analyse is er een lijst opgesteld met de meest invloedrijke kenmerken van innovaties. Deze kenmerken heeft Fleuren (2002) vervolgens onderverdeeld in vier determinanten namelijk, de kenmerken van de innovatie, de kenmerken van de doelgroep, de kenmerken van de organisatie, en als laatste de kenmerken van de sociaal politieke context (*Figuur 2*). De vier determinanten bestonden vervolgens uit 60 verschillende kenmerken. Recent onderzoek van Fleuren(2012) heeft ertoe geleid dat de vier determinanten, met oorspronkelijk 60 kenmerken gereduceerd zijn naar 29 kenmerken. Alleen de meest invloedrijke kenmerken zijn overgebleven. Het onderzoek laat zien dat op basis van empirische gegevens, 29 kenmerken samenhang vertonen met het gebruik van innovaties in de jeugdgezondheidszorg. De vier categorieën zijn hierbij wel in stand gebleven.

Apart van de kenmerken wordt er in het model ook nog aandacht besteed aan de invoer strategieën. De invoerstrategie(ën) kunnen worden toegesneden op de verschillende kenmerken. Wanneer blijkt dat bepaalde kenmerken belemmerend of bevorderende werken kan hier door middel van de juiste invoerstrategie rekening mee worden gehouden. Dit onderzoek gaat kijken welke van de door Fleuren genoemde kenmerken ook van invloed zijn bij de adoptie van innovaties in het onderwijs en of deze kenmerken de timing van een adoptie verklaren.

Figuur 2

Model voor het invoeren van innovaties (Fleuren, Wiefferink & Paulussen, 2004)

2.2 De kenmerken van een innovatie binnen het basisonderwijs

In de vorige paragraaf is het model van Fleuren besproken. In deze paragraaf wordt duidelijk hoe het model van Fleuren wordt toegespitst op het basisonderwijs en welke hypothesen we afleiden uit de theorie van Fleuren en anderen.

2.2.1 Kenmerken van de sociaal-politieke context

De term sociaal-politieke context wordt gebruikt om te verwijzen naar een mix van beleid, wetgeving of een andere invloed van instanties of belangengroepen buiten de organisatie. Nieuw beleid en/of programma's kunnen ontstaan wanneer volgens deze instellingen de perceptie heerst, dat organisaties er niet toe in staat zijn te voldoen aan onderwijsbehoeften of sociaal gewaardeerde doelen (Paulussen, 1994:54). Volgens Fleuren e.a. (2002) horen bij de sociaal politieke context ook de eigenschappen van leerlingen en de herkomst van financiële middelen. De hypothesen die zijn opgesteld bij de kenmerken van de sociaal-politieke context zijn:

Samenstelling populatie leerlingen

Kindermishandeling komt vaker voor in gezinnen met zeer laag opgeleide ouders (Van IJendoorn et al., 2007). Scholen waarop veel kinderen van laag opgeleide ouders zitten zullen waarschijnlijk meer belang hechten aan de Meldcode huiselijk geweld en daardoor een hogere prioriteit toekennen aan de Meldcode.

Hypothese⁵: Een basisschool met veel achterstandsleerlingen is eerder met de adoptie van de Meldcode gestart dan een basisschool met weinig achterstandsleerlingen.

Stedelijk gebied

Het percentage stedelijkheid heeft een negatief effect op innovaties met betrekking tot het onderwijs. Dit blijkt uit een onderzoek van Blank, Haelermans, & van Hulst (2009). De verklaring die zij hiervoor geven is dat scholen op het platteland meer hun best moeten doen de contacten met de andere partijen uit de onderwijsketen te onderhouden en daardoor specifiek met innovaties bezig zijn.

Hypothese⁶: Een basisschool gelegen in een meer stedelijk gebied is later met de adoptie van de Meldcode gestart dan een basisschool gelegen in een minder stedelijk gebied.

Invloed overheid

Openbaar onderwijs wordt vanuit de overheid georganiseerd en bestuurd (meestal het gemeentebestuur). Bijzondere scholen worden opgericht en onderhouden door individuen of particuliere organisaties. Bij openbare scholen is de kans groot dat er op een nadrukkelijker wijze sprake is van overheidsbemoeienis, wat er voor zorgt dat openbare scholen een hogere prioriteit toekennen aan de Meldcode dan "bijzondere basisscholen".

Hypothese⁷: Openbare basisscholen zijn eerder met de adoptie gestart dan bijzondere basisscholen.

2.2.2 Kenmerken van de organisatie

Elke organisatie beschikt over verschillende organisatorische kenmerken. Volgens Fleuren (2009) zijn bij innoveren enkele kenmerken erg belangrijk. Een voorbeeld hiervan is de bezettingsgraad van een organisatie, zijn er voldoende mensen om de innovatie te gebruiken zoals deze bedoeld is. Ook de middelen waarover een organisatie de beschikking heeft zijn belangrijk, de vraag die hierbij gesteld kan worden is of de organisatie over voldoende geld en tijd beschikt om de innovatie door en uit te voeren zoals deze bedoeld is. Tevens speelt de mate waarin er de afgelopen tijd veranderingen zijn

doorgevoerd een belangrijke rol, we spreken hier ook wel van de turbulentiegraad van een organisatie. De hypothesen die zijn opgesteld bij de kenmerken van de organisatie zijn:

De financiële situatie van het schoolbestuur

Scholen die er financieel gezond voor staan zullen meer financiële middelen hebben om tijdig met de adoptie van de Meldcode te starten. Een rijk schoolbestuur heeft geld over en heeft direct de mogelijkheid om met een deel van dit geld de adoptie van de Meldcode te realiseren. Het is belangrijk om te weten dat een financiële stimulans ook daadwerkelijk leidt tot een groei van het aantal innovaties op een school en in het onderwijs in het algemeen (Blank, Haelermans & van Hulst, 2009). Om deze reden verwachten we ook dat rijke scholen eerder zijn met de adoptie.

Hypothese¹: Een financieel gezond schoolbestuur is eerder met de adoptie van de Meldcode gestart dan een financieel ongezond schoolbestuur.

Capaciteit/bezettingsgraad

Scholen die relatief veel personeelsleden hebben kunnen gemakkelijke personeel inzetten die tijdig starten met de adoptie van de Meldcode. Ook is het idee dat wanneer er naar verhouding veel personeelsleden zijn er meer behoefte is om eerder met de adoptie te beginnen. Die behoefte wordt veroorzaakt door het feit dat er meer tijd nodig is om al die personeelsleden later op de hoogte te brengen van de Meldcode zodat er geïmplementeerd kan worden.

Hypothese²: Een basisschool met veel personeelsleden is eerder met de adoptie van de Meldcode gestart dan een basisschool met weinig personeelsleden.

Turbulentie in de organisatie

Scholen die in een turbulente staat verkeren zullen minder prioriteit toekennen aan de Meldcode dan scholen die niet in een turbulente staat verkeren.

Hypothese³: Een basisschool die in een turbulente staat verkeert is later gestart met de adoptie van de Meldcode dan een basisschool die niet in een turbulente staat verkeert.

Congruentie huidige werkwijze

Scholen die over een congruente werkwijze beschikken hebben meer kennismiddelen in huis wat er voor zorgt dat de adoptie tijdig van start zal gaan.

Hypothese⁴: Een basisschool die tot op heden over een werkwijze beschikte die congruentie vertoonde met de nieuwe Meldcode is eerder gestart met de adoptie dan een basisschool die niet over een werkwijze beschikte die congruentie vertoonde.

2.2.3 Kenmerken van de gebruiker

Met de gebruikers worden de personen bedoeld die met de innovatie moeten gaan werken, deze personen worden ook wel de gebruikers genoemd. Enkele kenmerken van de gebruiker zijn: haalt de gebruiker persoonlijk voordeel uit de innovatie, staat de gebruiker positief tegenover de innovatie en verwacht de gebruiker sociale steun. Ook individuele kenmerken van de gebruikers als flexibiliteit, optimisme en ontvankelijkheid spelen een rol. Tevens is de mate van kennis en vaardigheden om de innovatie te implementeren en de mate van eigenaarschap van het innovatieproces van grote invloed op de verspreiding van innovaties (Fleuren e.a. , 2004). De kenmerken van de gebruiker spelen vooral bij de invoeringsfase een grote rol. Bij deze fase kunnen de kenmerken belemmerend of bevorderend werken. Bij de adoptiefase spelen deze kenmerken geen rol omdat de gebruikers, in het geval van de Meldcode de leerkrachten, geen rol spelen. In dit onderzoek richtten we ons op

organisatieniveau, namelijk de basisscholen, en niet op het niveau van het individu. Omdat de gebruikers niet of nauwelijks betrokken zijn worden er van deze kenmerken ook geen significante effecten verwacht, om deze reden zullen de kenmerken van de doelgroep niet meegenomen worden in het onderzoek.

2.2.4 Kenmerken van de innovatie

De kenmerken van de innovatie, hebben betrekking op de desbetreffende innovatie. Rogers (1983) gaf al aan dat het relatieve voordeel van een innovatie, de comptabiliteit en de waarneembaarheid een positieve invloed hebben op de adoptie van een innovatie. De complexiteit van een innovatie heeft een negatieve invloed.

Het relatieve voordeel duidt op het voordeel dat met de innovatie wordt behaald ten opzichte van de oude situatie. Een organisatie wil natuurlijk wel een positieve verandering zien. Comptabiliteit heeft betrekking op het verschil tussen de innovatie en de huidige gang van zaken. Een innovatie die relatief eenvoudig in de organisatie is in te passen heeft meer kans van

slagen. Bij de complexiteit geldt, hoe complexer de innovatie hoe kleiner de kans van slagen.

De waarneembaarheid van een vernieuwing heeft betrekking op de zichtbaarheid van de resultaten. Innovaties die goede zichtbare verbeteringen met zich mee brengen in de organisatie, zijn succesvoller dan wanneer dit niet het geval is.

Empirisch onderzoek van Crandall's (1989) wees uit dat er ook in het onderwijs enkele succeskenmerken zijn voor de implementatie van een innovatie. Congruentie van waarden tussen de innovatie en de huidige situatie, de volledigheid van een innovatie en de kwaliteit van de materialen van de innovatie. De externe validiteit van een innovatie is ook van belang, dit is de mate waarin de resultaten van een innovatie ook in andere sectoren geldig zijn. In het onderwijs heb je nog wel eens te maken met inval docenten, dit betekent dat de innovatie voor nieuwe gebruikers makkelijk uit te voeren moet zijn, dit wordt ook wel de overdraagbaarheid van een innovatie genoemd.

De laatste decennia lijken innovaties in organisaties steeds minder gedreven te worden door concurrentie of door de behoefte aan efficiëntie (DiMaggio & Powell, 1991). Vooral in de publieke sector is dit het geval. In plaats van concurrentie of efficiëntie als drijfveer voor een innovatie spelen tegenwoordig institutionele overwegingen een meer bepalende rol. Bij institutionele overwegingen speelt de druk die een organisatie voelt vanuit de omgeving een belangrijke rol bij de invoering van een vernieuwing, met het gevolg dat organisaties steeds meer op elkaar gaan lijken zonder dat deze er altijd efficiënter door worden. Bij de Meldcode in het basisonderwijs is dit ook het geval, de keuze voor het opstellen van een Meldcode is niet gebaseerd op concurrentie of efficiëntie drijfveren maar door druk uit de omgeving.

DiMaggio & Powell en maken onderscheid tussen innovaties met als drijfveren concurrentie en/of efficiëntie en institutioneel isomorfische veranderingen waarbij als drijfveren de druk vanuit de omgeving kan worden aangemerkt. In Hawley's (1968) beschrijving, is institutioneel isomorfisme een beperkend proces dat een eenheid in een populatie dwingt om op andere organisaties te gaan lijken die zich voordoen in dezelfde omstandigheden en omgeving. Met de typologie van DiMaggio & Powell (1991) kunnen drie verschillende mechanismen worden onderscheiden die tot een institutioneel isomorfische verandering leiden.

Coercive isomorfisme ontstaat door formele en informele druk uitgeoefend op organisaties door andere organisaties van wie zij afhankelijk zijn. Ook de verwachtingen van de samenleving zorgen voor druk. In sommige gevallen ontstaat coercive isomorfisme door overheidsmandaat. Organisaties voeren innovaties door omdat ze moeten voldoen aan regels en richtlijnen van de overheid, dit is formele druk. Informele druk ontstaat wanneer een innovatie wordt neergezet als de beste manier om iets aan te pakken. Niet al het institutionele isomorfisme vloeit echter voort uit coercive

isomorfisme. Imitatie van andere organisaties kan ook een oorzaak zijn voor institutioneel isomorfisme. De oorzaak van de imitatie ligt in vele gevallen bij onzekerheid. Wanneer het als organisatie niet goed gaat zou je jezelf kunnen spiegelen aan organisaties waarbij alles wel lijkt te lukken. Modellen kunnen worden overgenomen van de succesvolle organisatie. Door deze overname gaan de organisaties meer en meer op elkaar lijken. Dit verschijnsel noemen we een *mimetisch proces*. Modellen kunnen onbedoeld worden verspreid, door de uitwisseling van werknemers of door adviesbureaus.

Normatieve druk komt voort uit professionalisering. Dimaggio & Powell (1983:151) interpreteren professionalisering als de collectieve strijd van de leden van een beroep om de voorwaarden en methoden van hun werk te definiëren en om een cognitieve basis en legitimatie voor hun beroepsmatige autonomie vast te stellen. Beroepen zijn onderworpen aan dezelfde dwang en mimetische druk als organisaties. Bovendien kunnen er verschillende soorten professionals binnen een organisatie bestaan, maar toch vertonen ze dan weer veel gelijkenis met hun professionele collega's in andere organisaties. Hetgeen wat voor de beroepen geldt, is dus ook van toepassing op organisaties. Er zijn twee aspecten van professionalisering die belangrijke bronnen zijn van isomorfisme. De eerste is het bestaan van het formele onderwijs en van legitimatie

in een cognitieve basis geproduceerd door universitaire specialisten; hiermee wordt bedoeld dat het onderwijs en universiteiten in het specifiek, belangrijke instituten zijn voor de verspreiding van gedeelde normen en aannames. Het tweede aspect is de groei en uitwerking van professionele netwerken waarbinnen de diffusie van nieuwe modellen snel en eenvoudig verloopt. Onderwijs en professionele netwerken dragen er dus aan bij dat organisaties steeds meer op elkaar gaan lijken doordat professionele standaarden worden gedeeld.

Bij het invoeren van de Meldcode is er sprake geweest van *coercive isomorfisme*, er is door de overheid formele druk uitgeoefend op de basisscholen. Deze druk komt voort uit de verplichting in de vorm van een wet, de Wet Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling. De wet is tot stand gekomen door informele druk door andere organisaties op de overheid, bijvoorbeeld door het College bescherming persoonsgegevens (CBP,2007). Doordat er bij de adoptie van de Meldcode sprake is van formele druk zal elke basisschool de innovatie zoals deze door de overheid is opgesteld moeten overnemen. Verwacht wordt dat hierom de kenmerken van de innovatie bij elke basisschool hetzelfde zijn en daarom worden deze kenmerken niet meegenomen in het onderzoek.

2.2.5 Invoerstrategie

Er is in het model van Fleuren (2012) nog een factor die invloed heeft op het innovatieproces, namelijk de invoerstrategie. De invoerstrategie wordt ook wel de implementatiestrategie genoemd omdat de strategie vooral tijdens de implementatie van invloed is. Een implementatiestrategie omvat een concrete activiteit of een combinatie van activiteiten die een organisatie kan inzetten om de invloed van kenmerken te sturen en zo de implementatie te bevorderen (Stals, e.a., 2008:22).

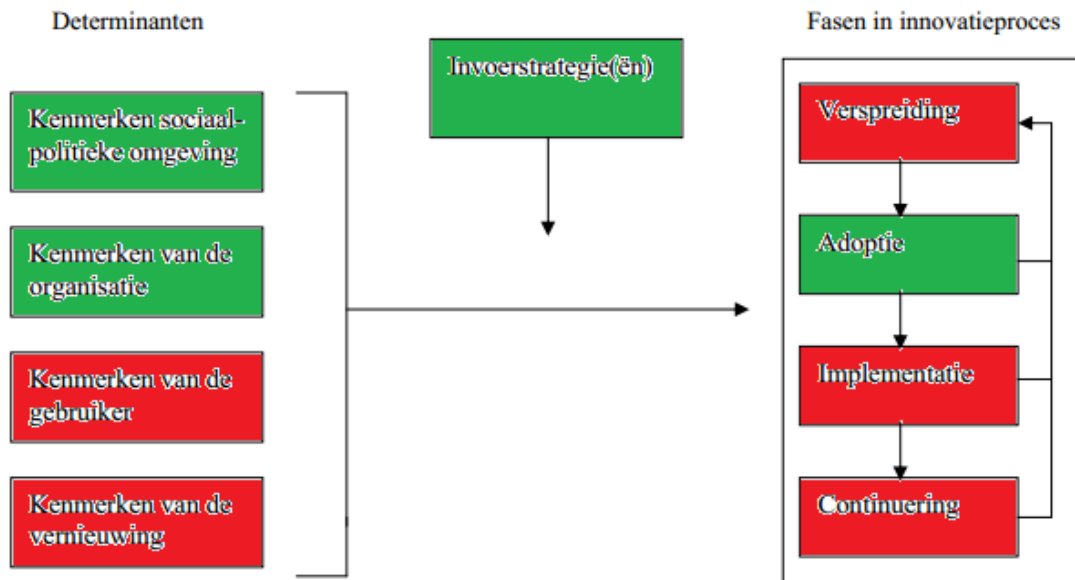
Wanneer er dus uit de determinanten analyse is gebleken dat er zwakke plekken zitten in het innovatieproces kunnen deze plekken worden aangepakt door voor een juiste implementatiestrategie te kiezen. Zo kun je de invloed van de kenmerken verminderen of wanneer gewenst juist versterken. Bij gebrek aan kennis onder de doelgroep is het bijvoorbeeld raadzaam om in zo'n geval te kiezen voor een informatieve en interactieve informatiebijeenkomst waardoor de kennis over de innovatie bij de doelgroep zal toe nemen.

De invoer strategieën kunnen onderverdeeld worden in passieve en actieve strategieën. Bij passieve strategieën krijgt de doelgroep alleen informatie tot zich. Bij actieve strategieën is er sprake van een interactief karakter waardoor de doelgroep de mogelijkheid krijgt om te oefenen. De algemene

conclusie die uit de verschillende onderzoeken (Fleuren, 2012; Stals e.a., 2008) kan worden getrokken is dat de actieve strategieën beter werken dan de passieve. De invoerstrategieën worden pas opgesteld nadat er een determinantenanalyse is gehouden. Aan het eind zal er dus aan de hand van een aanbeveling een concrete invoerstrategie voor de implementatie kunnen worden opgesteld. In onderstaand figuur is in het groen weergegeven welk deel van het model van Fleuren gebruikt zal worden in dit onderzoek (Figuur 3).

Figuur 3

Model voor het invoeren van innovaties (Fleuren, Wiefferink & Paulussen, 2004).

2.2.6 Kenmerken van de invoerstrategie

Het te toetsen model zoals in figuur 3 is weergegeven is nog niet compleet. Omdat dit onderzoek is toegespitst op adopteren en niet op innoveren in z'n totaliteit is het wenselijk om nog eens wat beter naar de adoptie te kijken. De kenmerken van de innovatie waren voor elke basisschool hetzelfde maar de kenmerken van de adoptie zijn dit niet. De basisscholen zijn verplicht de opgestelde Meldcode te adopteren maar ze zijn vrij in de manier waarop ze dit doen. Scholen kunnen dus verschillende adoptie strategieën hanteren en juist die verschillende adoptiestrategieën kunnen ook bepalend zijn voor de timing. Dit betekent dat er enkele kenmerken zijn die per school kunnen verschillen. Om het onderzoek compleet te maken zullen we de kenmerken van de adoptiestrategieën ook meenemen bij het verklaren van de timing. De hypothesen die zijn opgesteld bij de kenmerken van de adoptie zijn:

Betrokkenheid stichtingsbestuur bij adoptie

Een stichting zorgt voor enkele voordelen, namelijk eventuele kennisuitwisseling tussen scholen, personeelsuitwisseling tussen scholen en de mogelijkheid tot meer professionaliteit bij financiële en administratieve aangelegenheden.

UNIVERSITEIT TWENTE.

Hypothese⁸: Scholen waarbij het stichtingsbestuur een grote betrokkenheid heeft gehad bij de adoptie van de Meldcode zijn eerder gestart met de adoptie dan scholen waarvan het stichtingsbestuur weinig tot geen betrokkenheid heeft gehad.

Aantal scholen

De Meldcode kan ontworpen en geadopteerd worden voor één school(locatie) maar ook voor meerdere scholen. Scholen kunnen namelijk uit meerdere locaties bestaan of een stichtingsbestuur kan bepalen dat alle scholen die onder de stichting vallen dezelfde Meldcode krijgen. We verwachten dat wanneer er één Meldcode voor meerdere scholen moet worden ontwikkeld er met meer zaken rekening moet worden gehouden en dat de adoptie dus eerder van start gaat.

Hypothese⁹: Als een Meldcode voor meer scholen moet worden geadopteerd wordt er eerder met de adoptie gestart dan wanneer de Meldcode voor één school moet worden geadopteerd.

Leerkrachten betrokken

Leerkrachten werken direct met kinderen dus zullen de gebruikers zijn van de Meldcode. Zij weten precies hoe het er in de praktijk aan toe gaat en zullen hierdoor duidelijker voor ogen hebben hoe de Meldcode vorm moet krijgen om zo optimaal mogelijk te functioneren op hun basisschool.

Hypothese¹⁰: Als er bij de adoptie van de Meldcode leerkrachten betrokken zijn wordt er eerder met de adoptie begonnen dan wanneer er geen leerkrachten bij betrokken zijn.

2.3 Het theoretisch model van de Meldcode

Wanneer het model van Fleuren wordt toegespitst op het verklaren van de timing van de adoptie van de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling kan figuur 4 worden gevormd. Met de drie determinanten zal geprobeerd worden het verschil in timing te verklaren. Het model voor het verklaren van de timing van de Meldcode wijkt enigszins af van het model van Fleuren.

Ten eerste is het model van fleuren gebaseerd op alle fasen in het innovatieproces. In dit onderzoek wordt er alleen onderzoek verricht met betrekking tot de adoptiefase. Er is alleen voor de adoptiefase gekozen omdat we naar een wet kijken die nog niet in werking is getreden, logischerwijs kunnen we er dus van uitgaan dat scholen op dit moment bezig zijn met de adoptiefase. Verspreiding heeft reeds plaatsgevonden door de overheid die basisscholen van de nieuwe wet op de hoogte heeft gebracht. Van implementatie is nog geen sprake omdat er bij implementatie volgens Rogers (2002) sprake is van het in gebruik nemen van de innovatie. Scholen moeten de Meldcode per één juli 2013 in gebruik gaan nemen dus het is aannemelijk dat scholen nu bezig zijn met de adoptiefase. Deze fase houdt in dat er een besluit zal worden genomen om de innovatie volledig over te gaan nemen (Rogers, 2002). In deze fase zal de Meldcode gebruiksklaar worden gemaakt voor de desbetreffende basisschool.

Omdat er van implementatie nog geen sprake is spelen de kenmerken van de gebruikers nog geen rol, dit brengt ons bij het tweede verschil met het model van Fleuren. De gebruikers zullen namelijk pas in de implementatiefase gaan werken met de Meldcode en in het model van de Meldcode geen plaats krijgen.

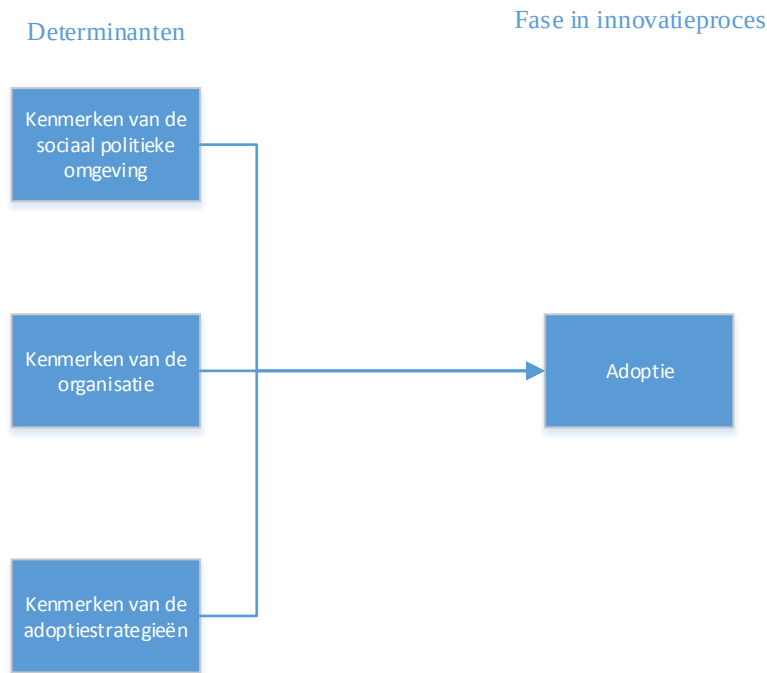
De kenmerken van de innovatie kunnen ook geen verklarende rol hebben, dit omdat de innovatie voor elke school hetzelfde is. Om deze reden heeft dit kenmerk ook geen plaats gekregen in het model van de Meldcode.

Het laatste verschil is dat in het model van Fleuren de invoerstrategie haaks stond op de andere kenmerken, in dit model behoort de invoerstrategie (wordt in het model adoptiestrategie genoemd omdat we alleen naar de adoptie kijken) tot de verklarende kenmerken. Dit is omdat Fleuren de

invoerstrategie bedoeld heeft als een strategie die na de kenmerkenanalyse kan worden opgesteld om de belemmerende kenmerken weg te nemen en de bevorderende kenmerken te versterken. In het model van de Meldcode wordt de adoptiestrategie gezien als een keuze van de scholen die ervoor kan zorgen dat de adoptie belemmerend of bevorderend werkt. Na de analyse zou er een geschikte implementatiestrategie kunnen worden opgesteld die dan wel weer haaks op de kenmerken zal staan.

Figuur 4

Model voor het verklaren van de timing van de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling

Bij het ontwerpen van een strategie voor de adoptie van een innovatie, is het essentieel om de kenmerken te identificeren die een succesvolle adoptie in de weg staan (Fleuren et al, 2004). Wanneer blijkt dat er kenmerken zijn die een succesvolle adoptie in de weg staan zal er een passende adoptiestrategie worden opgesteld die in de toekomst ook voor andere innovaties gebruikt kan worden.

3. Data en onderzoeksmethoden

3.1 Inleiding

In het vorige hoofdstuk is met wetenschappelijke literatuur beschreven wat een innovatie is en welke kenmerken invloed hebben op innovaties in de gezondheidszorg. Ook zijn de te toetsen hypothesen afgeleid. Om erachter te komen of het model van Fleuren ook geldig is in het basisonderwijs zal er een onderzoek moeten komen toegespitst op de kenmerken van het basisonderwijs. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de methoden die bij het onderzoek gebruikt zijn om vervolgens tot de beantwoording van de onderzoeksvraag te komen.

“In hoeverre zijn de verschillen in timing met betrekking tot de adoptie van de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling tussen basisscholen in Twente te verklaren door middel van de kenmerken van de sociaal politieke context, de organisatie en de adoptie van de Meldcode?”

3.2 Concepten en operationalisering

De theorie van Fleuren (2012) zal worden getoetst in dit onderzoek. Deze theorie stelt dat 29 kenmerken de invoering vergemakkelijken of juist vermoeilijken. Deze theorie is reeds getoetst en geldig bevonden in de gezondheidszorg en in het basisonderwijs. In dit onderzoek richten we ons op de adoptiefase van de Meldcode en hierbij zullen verschillende kenmerken worden getoetst. De kenmerken die getoetst gaan worden zijn als volgt geoperationaliseerd:

Kenmerken van de organisatie

De financiële situatie van het schoolbestuur

Deze variabele wordt gemeten aan de hand van de site www.hoerijkismijnschoolbestuur.nl. Alle cijfers worden hier ieder jaar na bewerking door het ministerie van Onderwijs door de basisscholen aangeleverd. Door te kijken naar de rentabiliteit van het schoolbestuur zal de financiële situatie worden vastgesteld. De waarden nul tot en met vijf wijzen op een financieel gezond school bestuur. Waarden onder de nul wijzen op een schoolbestuur dat verlies maakt en waarden boven de vijf duiden op een rijk schoolbestuur. De rentabiliteit geeft bij onderwijsinstellingen de mate aan waarin inkomsten en uitgaven met elkaar in evenwicht zijn. Omdat onderwijsinstellingen geen winst nastreven zou de rentabiliteit structureel dicht bij nul moeten uitkomen (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2012). Deze variabele zal worden gemeten met de waarden 0 en 1 die staan voor een financieel ongezond en een financieel gezond schoolbestuur.

Capaciteit/bezettingsgraad

Deze variabele wordt gemeten door in de vragenlijst te vragen naar het aantal leerlingen en naar het aantal personeelsleden dat een basisschool telt. Hierna wordt er een verdeling gemaakt tussen scholen met een laag percentage personeelsleden (0) en een hoog percentage personeelsleden (1).

Turbulentie in de organisatie

De variabele turbulentie in de organisatie is eigenlijk een samengestelde variabele. Er is gebruik gemaakt van de variabele vernieuwingen in de organisatie en personeelwisselingen om tot de variabele turbulentie te komen.

Voor de variabele vernieuwingen in de organisatie moesten de respondenten bij 4 verschillende activiteiten op een schaal van 1 tot 5 aangeven hoeveel tijd er op de eigen basisschool is besteed aan de genoemde activiteiten. Bij de variabele personeelwisselingen konden de respondenten een open antwoord geven op de vraag hoeveel personeelwisselingen er het afgelopen half jaar hebben

plaatsgevonden. Vervolgens zijn deze antwoorden onderverdeeld op een 5 punten schaal zodat ze makkelijk vergeleken kunnen worden met de variabele vernieuwingen in de organisatie. Uiteindelijk zijn alle punten bij elkaar opgeteld en gedeeld door vijf en deze uitkomst vormt de turbulentiegraad. Er kan sprake zijn van een hoge turbulentie graad (>4), we spreken in dat geval van *een turbulente organisatie*, een *turbulente organisatie* wanneer de turbulentiegraad tussen de twee en vier ligt en er kan sprake zijn van *geen turbulentie* in een organisatie. Wanneer de school het afgelopen half jaar in een turbulente situatie heeft verkeerd is de kans groot dat er weinig tijd is geweest voor het adopteren van de Meldcode.

Congruentie huidige werkwijze

Deze variabele wordt gemeten door in de vragenlijst te vragen of de basisschool het afgelopen jaar acties heeft uitgevoerd bij het vermoeden van huiselijk geweld of kindermishandeling. De acties waarnaar gevraagd wordt zijn onderdeel van de Meldcode. De respondent kan aangeven of deze acties altijd, soms of nooit worden uitgevoerd. Het antwoord dat het vaakst genoemd is geeft de mate van congruentie weer. Altijd staat voor zeer congruent, soms voor congruent en nooit voor niet congruent. Deze waarden hebben in SPSS de waarden één, twee en drie gekregen zodat er een gemiddelde kon worden uitgerekend. Het gemiddelde cijfer zal worden afgerond en zo zal het op zeer congruent, congruent of niet congruent uitkomen. Op deze manier kan er worden gekeken of de huidige werkwijze congruentie vertoont met de nieuwe Meldcode.

Wanneer de school al over een protocol met acties beschikt die congruentie vertoont met de Meldcode is de kans groot dat men al over expertise beschikt voor het adopteren van de Meldcode.

Kenmerken van de sociaal-politieke context

Samenstelling populatie leerlingen

Deze variabele wordt gemeten door te kijken naar het aantal “gewicht leerlingen” van een basisschool. Het begrip “gewicht leerlingen” heeft enige uitleg. Sinds 2006 is er sprake van de gewichtenregeling in het basisonderwijs. De gewichtenregeling in het basisonderwijs bepaalt hoeveel geld een basisschool krijgt voor het wegwerken van onderwijsachterstanden. Dit gebeurt op basis van het opleidingsniveau van de ouders (Rijksoverheid, 2012). Wanneer kinderen een gewicht krijgen toegewezen ontvangt de school hiervoor extra geld.

Tabel 1

Gewicht leerlingen (Dienst Uitvoering Onderwijs, 2012)

Opleiding ouders	Gewicht
maximaal basisonderwijs of so-zmlk(een onderwijsvorm gericht op zeer moeilijk lerende kinderen, kinderen met een verstandelijke handicap of ernstige leerproblemen. (1 of beide ouders).	1,2
Maximaal lbo(lager beroepsonderwijs)/ vbo (voorbereidend beroepsonderwijs), praktijkonderwijs of vmbo basis- of kaderberoepsgerichte leerweg (beide ouders of ouder die met dagelijkse zorg is belast).	0,3

Door te kijken naar het aantal gewicht leerlingen dat een school heeft kan worden vastgesteld welk percentage leerlingen kans heeft op een achterstand. Deze informatie is openbaar en beschikbaar gesteld door de Dienst Uitvoering Onderwijs (Hierna: DUO) (2012). Ook de gegevens over leerlingen met een niet Nederlandse achtergrond worden door de DUO openbaar gemaakt. Aan de hand van

deze variabele kan uiteindelijk worden bepaald hoe het met de samenstelling van een school gesteld is. De volgende klassen worden tijdens het onderzoek gehanteerd:

Tabel 2

<i>Percentage gewicht leerlingen</i>	
Klassen	Waarden
1. Zeer veel achterstandsleerlingen	Percentage gewicht leerlingen van 39% of hoger
2. Veel achterstandsleerlingen	Percentage gewicht leerlingen tussen de 25%-39%
3. Redelijk aantal achterstandsleerlingen	Percentage gewicht leerlingen tussen de 13%-25%
4. Weinig achterstandsleerlingen	Percentage gewicht leerlingen tussen de 1%-13%
5. Geen achterstandsleerlingen	Percentage gewicht leerlingen van 0%

Stedelijk gebied

Het onderscheid tussen stedelijk en niet stedelijk gebied wordt gemaakt door te kijken naar het aantal inwoners per wijk. De grens die het verschil tussen stedelijk en niet stedelijk gebied aangeeft wordt bepaald door naar het aantal inwoners per km² in een wijk te kijken. De volgende stedelijkheidsklassen worden gehanteerd:

Tabel 3

<i>Aantal adressen per km²</i>	
Klassen	Waarden
1. Zeer stedelijk	2500 adressen per km ²
2. Sterk stedelijk	1500-2500 adressen per km ²
3. Matig stedelijk	1000-1500 adressen per km ²
4. Weinig stedelijk	500-1000 adressen per km ²
5. Niet stedelijk	<500 adressen per km ²

Invloed overheid

Deze variabele wordt gemeten door te kijken naar de denominatie van een basisschool. Er wordt onderscheid gemaakt tussen openbaar en bijzonder onderwijs, dat gebaseerd is op een godsdienst of levensbeschouwing.

Kenmerken van de adoptie:

De kenmerken van de adoptie worden door middel van vragen in de vragenlijsten gemeten. Er moet duidelijk worden wie de Meldcode invoert, voor hoeveel scholen de Meldcode wordt geadopteerd en of er beroepsleerkrachten betrokken zijn. Deze kenmerken kunnen alleen worden gemeten bij scholen die al begonnen zijn met het ontwikkelen van een adoptiestrategie.

Betrokkenheid stichtingsbestuur bij adoptie

Hoe groot de betrokkenheid van de stichting was tijdens de adoptie kan worden gemeten door te kijken hoe groot de invloed van de stichting was bij de invoering van de Meldcode. Deze variabele kan dus alleen worden gemeten bij de scholen die de Meldcode al hebben ingevoerd. De verschillende waarden die betrokkenheid kan aannemen zijn zeer groot, groot, weinig en geen.

Tabel 4

Mate van betrokkenheid

Klassen	Waarden
1. Zeer grote betrokkenheid	Scholen kregen een kant en klare Meldcode aangeleverd.
2. Grote betrokkenheid	In overleg met het stichtingsbestuur is er een Meldcode opgesteld.
3. Weinig betrokkenheid	Het stichtingsbestuur heeft alleen goedkeuring gegeven over het ontwerp.
4. Geen betrokkenheid	De stichting is niet betrokken geweest bij de adoptie van de Meldcode.
9. Onbekend	

Aantal scholen

In de vragenlijst is expliciet gevraagd naar het aantal scholen waarvoor geadopteerd werd. Scholen konden precies aangeven voor hoeveel scholen er werd geadopteerd. Aan de hand daarvan zijn er twee waarden toegekend aan deze variabele, er wordt voor één school geadopteerd of er wordt voor meerdere scholen geadopteerd.

Leerkrachten betrokken

Om erachter te komen of leerkrachten betrokken zijn bij de adoptie is hier in de vragenlijst expliciet naar gevraagd. Scholen konden aangeven of leraren wel of niet betrokken waren.

3.3 Methoden van dataverzameling

3.3.1 Onderzoek ontwerp

Zoals elders in dit hoofdstuk als is weergegeven luidt de onderzoeksvraag van dit onderzoek: “In hoeverre zijn de verschillen in timing met betrekking tot de adoptie van de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling tussen basisscholen in Twente te verklaren door middel van de kenmerken van de sociaal politieke context, de organisatie en de adoptiestrategie van de Meldcode”? Het gaat hier om een empirische onderzoeksvraag die verklarend van aard is. Om alle basisscholen in Twente te benaderen wordt er gebruik gemaakt van een adressenlijst van de GGD. Er is voor gekozen om alle 288 basisscholen als potentiële respondenten aan te merken om zo een zo hoog mogelijke N te genereren. Vanwege het grote aantal potentiële respondenten is de enquête als dataverzamelmethode het meest geschikt. Het onderzoek ontwerp kan worden getypeerd als een “cross sectional study”. Dit omdat er veel mogelijke invloedrijke kenmerken zijn, er 288 potentiële eenheden van observatie (de contactpersonen van de basisschool) zijn en omdat er maar op een moment in de tijd een vragenlijst wordt ingevuld (er is geen sprake van een zogenaamde voor pre of post-test). Er zijn twee verschillende soorten data verzameld voor dit onderzoek. Enerzijds reeds bestaande data, die voortkomen uit databases van de DUO, het CBS en de GGD en anderzijds nieuwe data, welke gecreëerd is door het afnemen van enquêtes. In dit onderzoek is dus sprake van primaire en secundaire analyse van data.

3.3.2 Dataverzameling

Om de onderzoeksvraag te beantwoorden is het eerst noodzakelijk om enkele gegevens van de basisscholen zelf te verzamelen. De timing van de adoptie, de kenmerken van de organisatie en de adoptiestrategie van de Meldcode zijn alleen te achterhalen door informatie van de basisscholen zelf. Via de Gemeentelijke Gezondheidsdienst Twente is er een lijst verkregen van alle basisscholen in

Twente. Er mag logischerwijs van uit worden gegaan dat deze lijst compleet is omdat deze lijst ook gebruikt wordt voor het afleggen van schoolbezoeken. In deze lijst zal nog wel een schifting van de gegevens moeten worden gemaakt omdat er ook scholen van het speciaal basisonderwijs tussen staan. Er is er bewust voor gekozen om het speciaal basisonderwijs buiten beschouwing te laten omdat de organisatiekenmerken van deze scholen te veel verschillen. Ze beschikken over meer financiële middelen, kleinere klassen en dus een hogere bezettingsgraad en een hele andere samenstelling van leerlingen.

De data met betrekking tot de samenstelling van leerlingen en de financiële gegevens van schoolbesturen zijn afkomstig uit databases van de DUO. De DUO berekent kerngetallen op basis van gegevens uit de balans en staat van baten en lasten. De gegevens van het Centraal bureau van de statistiek (hierna: CBS) zijn gebruikt voor de mate van stedelijkheid van een gebied. De databases van de GGD zijn gebruikt voor het verkrijgen van alle emailadressen van basisscholen in Twente.

De nieuwe data zijn verkregen met behulp van het online enquête programma lime survey. Met dit programma is een online enquête opgesteld die vervolgens per email is verstuurd naar de basisscholen. Elke basisschool heeft één specifieke toegangscode toebedeeld gekregen die maar één keer gebruikt kan worden, dit om herhaald invullen te voorkomen. De online enquête bestond uit 21 vragen onderverdeeld in drie groepen. In de eerste vragengroep werden vragen gesteld over de specifieke kenmerken van de desbetreffende basisschool, de tweede groep vragen ging over of en hoe de Meldcode was geadopteerd en de laatste vragengroep had betrekking op recente ontwikkelingen binnen de basisschool. De vragenlijst nam ±10 min van de tijd van de respondenten in beslag. Anonimiteit werd gegarandeerd.

3.3.3 Respons en validiteit

Voordat de uitnodigingen voor de enquête werden verspreid heeft er eerst een zogenaamde “pretest” plaatsgevonden. Deze was nodig om er zeker van te zijn dat er geen fouten meer in de vragenlijst zaten. De “pretest” is uitgevoerd door drie personen die vergelijkbaar zijn met de respondenten van de doelgroep, de “pretesters” hadden allemaal affiniteit met het onderwijs. De vragenlijst heeft vorm gekregen door het opstellen van een online vragenlijst met het programma lime survey. De online vragenlijst is ook getest door vier personen en hieruit bleek dat er nog wat onduidelijkheden waren bij de wijze van invullen. Deze onduidelijkheden zijn weggenomen.

De eerste uitnodiging om deel te nemen aan de enquête is verstuurd op 28 januari 2013. De scholen hadden in principe drie opties; ze konden meedoen, niet meedoen en zich uitschrijven voor de enquête of niks van zich laten horen. Er is een herinnering verstuurd op 14 februari gericht aan de scholen die op dat moment nog niets van zich hadden laten horen (zie bijlage 3). Bij deze herinnering is ook de toegangscode weer meegestuurd voor het geval dat ze de oude mail verwijderd hadden. De methodologische literatuur suggereert dat het versturen van herinnering e-mails een effectieve methode is voor het verhogen van de mate van respons. In het algemeen geldt; hoe langer een potentiële respondent vertraagt in het reageren, hoe minder waarschijnlijk het is dat hij of zij überhaupt nog reageert. Goed getimede herinnering e-mails bieden dan extra stimuli om te reageren (Babbie,2009:272).

Uiteindelijk hebben 73 scholen deelgenomen aan de enquête. Van deze scholen hebben er tien de enquête onvolledig ingevuld en daardoor zijn deze resultaten niet bruikbaar. Van de overige 215 hebben zich er negentien afgemeld. 196 scholen hebben dus niks van zich laten horen. Het percentage scholen dat deelneemt aan het onderzoek is 22%. Er is geen absoluut aanvaardbaar responspercentage bij een e-mailenquête, behalve 100%. Hoewel het mogelijk is om respons van 70% of meer te hebben, is het meest waarschijnlijk dat het responspercentage ver onder dat niveau

ligt (Babbie,2009:273). Het vaststellen van de representativiteit van de steekproef is wel noodzakelijk voor het verder analyseren van de gegevens.

Om er zeker van te zijn dat met dit percentage de steekproef ook representatief is voor de doelgroep, de basisscholen in Twente, is er een kleine analyse gehouden. Er is op 3 kenmerken een vergelijking gemaakt tussen de steekproefscholen en de deelnemende scholen namelijk: representatie schoolbesturen, denominatieverhouding en basisscholen naar plaats. Bij het analyseren van de representatie van de schoolbesturen is er gekeken hoeveel schoolbesturen er bij de deelnemende scholen worden vertegenwoordigd. Dit zijn er 23 van de in totaal 37 schoolbesturen in Twente, wat uitkomt op een percentage van 62%. De denominatieverhouding (*tabel 7*) geeft de aanwezige percentages van de verschillende dominanties in de steekproef en de doelgroep weer. Bij het analyseren van de basisscholen naar plaats zien we dat de steekproef en de deelnemende groep qua percentages behoorlijk overeenkomen. Het grootste verschil zit hem in de plaatsen Enschede en Almelo. Controle op de representativiteit gebeurt in de statistiek door middel van een Chi –kwadraat toets. De Chi-kwadraat wordt berekend met behulp van de te verwachten waarden en de werkelijk waargenomen waarden (Sondz, 2013). De verwachte waarden zijn berekend met gegevens van de gehele populatie (alle basisscholen in Twente). Onderstaand de tabellen met gegevens.

Tabel 5

De denominatieverhouding tussen steekproefscholen (n=288) en deelnemende scholen (n=63)

	Steekproefscholen (Expected)	Deelnemende Scholen (Observed)	(Observed- Expected) ² : Expected
Rooms-katholiek	38%	43%	3,79
Protestants Christelijk	25%	28%	1,44
Openbaar	29%	24%	6,76
Gereformeerd	4%	3%	1
Overig	4%	2%	4

Df=6 (n-1) chi-kwadraat =16,99; kritische chi -waarde= 12,95

Het berekende chi -kwadraat is bij de denominatieverhouding veel groter dan de kritische chi-waarde dus het verschil is significant. Concreet betekent dit dat openbare scholen in dit geval ondervertegenwoordigd zijn in de deelnemende scholen groep. De steekproef is op basis van de denominatieverhouding niet representatief. Dit is in het geval van deze variabele niet erg omdat we deze variabele straks ook nog op samenhang gaan testen met de variabele timing.

Tabel 6

Basisscholen naar plaats tussen steekproefscholen (n=288) en deelnemende scholen (n=63)

	Steekproefscholen (Expected)	Deelnemende scholen(Observed)	(Observed- Expected) ² : Expected
Nijverdal	4%	5%	0,25
Hellendoorn	1%	2%	1
Holten	2%	-	2
Rijssen	5%	3%	0,8
Enter	2%	2%	0
Goor	2%	2%	0
Markelo	2%	-	2
Haaksbergen	5%	8%	1,8
Delden	2%	3%	0,5
Enschede	21%	16%	1,19
Hengelo	11%	10%	0,09
Oldenzaal	4%	-	4
Losser	3%	3%	0
Denekamp	1%	-	1
Almelo	11%	16%	2,27
Borne	4%	6%	1
Wierden	3%	6%	3
Tubbergen	3%	3%	0
Vriezenveen	4%	6%	1
Vroomshoop	2%	3%	0,5
Overig	8%	6%	0,5

Df=20 (n-1) chi-kwadraat=22,9; kritische chi-waarde =31,41

Bij het toetsen van de chi-kwadraat tussen steekproefscholen en deelnemende scholen naar plaats zien we in tabel 8 dat de berekende chi -kwadraat kleiner is dan de kritische chi-waarde. Dit betekent dat het verschil niet significant is. De steekproef is op basis van basisscholen naar plaats wel representatief te noemen. Concluderend kunnen we stellen dat aan de hand van de basisscholen naar plaats verdeling de steekproef representatief is.

Wanneer we naar de denominatie keken zagen we wat anders namelijk een ondervertegenwoordiging van openbare scholen, maar omdat we in de analyses voor deze variabelen controleren zal deze vertekening niet van invloed zijn op de door ons te toetsen hypothese. We gaan er hierna vanuit dat de steekproef representatief is.

3.3.4 Regressie analyse

De analyse van de gegevens is gedaan middels een regressieanalyse met het programma Statistical Package for the Social Sciences (hierna: SPSS). De regressieanalyse levert een vergelijking op waarmee de afhankelijke variabele timing kan worden voorspeld op basis van de onafhankelijke variabelen (Huizingh, 2008). De twee belangrijkste veronderstellingen bij regressieanalyse betreffen het meetniveau van de variabelen en de vorm van het verband. Van het meetniveau wordt verondersteld dat de afhankelijke variabele van continu niveau (continue variabele kan elke waarde aannemen) is en van de onafhankelijke variabele doet het meetniveau er niet toe (Huizingh, 2008). De tweede veronderstelling is dat de samenhang tussen de afhankelijke en de onafhankelijke variabele in de vorm van een rechte lijn kan worden weergegeven, er moet dus sprake zijn van een

lineair verband. Om dit vast te stellen wordt er eerst onderzocht of er sprake is van correlatie. Wanneer we in SPSS in de schermen van de module Linear Regression de variabelen 'Aantal maanden' als afhankelijke (*dependent*) variabele opgeven, en de verschillende kenmerken van de sociaal-politieke context, de organisatie en de adoptiestrategie als onafhankelijke variabelen (*independent*), dan worden de volgende tabellen gegenereerd: Model Summary, ANOVA en Coefficients. Door de Pearsons correlatie en de F-test te bekijken kunnen we nagaan of de vooraf geformuleerde hypothesen weerlegd moeten worden.

3.4 Methodologische kanttekeningen

De keuze voor het gebruik van gestandaardiseerde enquêtes is gemaakt omdat deze manier enkele voordelen met zich mee brengt. De gestandaardiseerde enquête maakt het mogelijk om op snelle wijze een grote populatie te bereiken. Tevens is het makkelijk om je variabelen meetbaar te maken. Echter heeft deze manier ook enkele nadelen. Als "veld" onderzoeker, ben je ervan bewust wanneer er tijdens het proces nieuwe belangrijke variabelen opspelen, dit omdat je nauwkeurige observaties van het proces kunt maken. Bij de gestandaardiseerde enquête kan dit niet, je dwingt je respondenten er als het ware toe om op een bepaalde manier te antwoorden. Bij een gestandaardiseerde enquête ben je er als onderzoeker dus niet bewust van wanneer er nieuwe belangrijke variabelen aanwezig zijn. Samenvattend kunnen we dus stellen dat de gestandaardiseerde enquête met betrekking tot de Meldcode zwak is met betrekking tot de geldigheid, maar sterk is met betrekking tot betrouwbaarheid. Hier zal rekening mee gehouden worden met het trekken van de conclusies.

4. Resultaten

In dit hoofdstuk zullen de vijf deelvragen van dit onderzoek worden beantwoord. De vragen zullen worden beantwoord aan de hand van gegevens van de enquête en de verschillende gegevens van het CBS, de DUO en de GGD. Iedere deelvraag heeft een eigen hoofdstuk toegewezen gekregen.

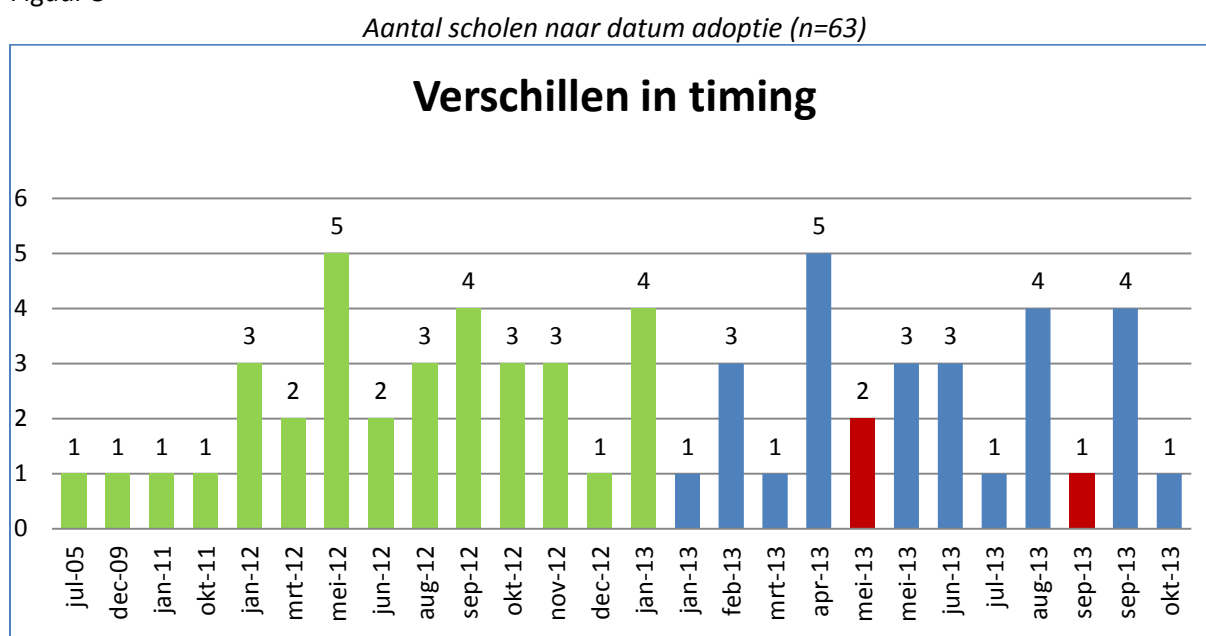
4.1 De verschillen in timing bij de adoptie van de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling tussen basisscholen in Twente

De deelvraag die in dit hoofdstuk beantwoordt wordt luidt:

Wat zijn de verschillen in timing bij de adoptie van de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling tussen basisscholen in Twente?

Er zijn duidelijke verschillen te vinden bij de timing van de adoptie tussen basisscholen in Twente. Dit is geïllustreerd aan de hand van figuur 5. In figuur 5 is weergegeven wanneer scholen volgens hun eigen planning de Meldcode geadopteerd hebben of wanneer de adoptie nog zal plaatsvinden. De gegevens zijn verzameld in januari en februari 2013.

Figuur 5

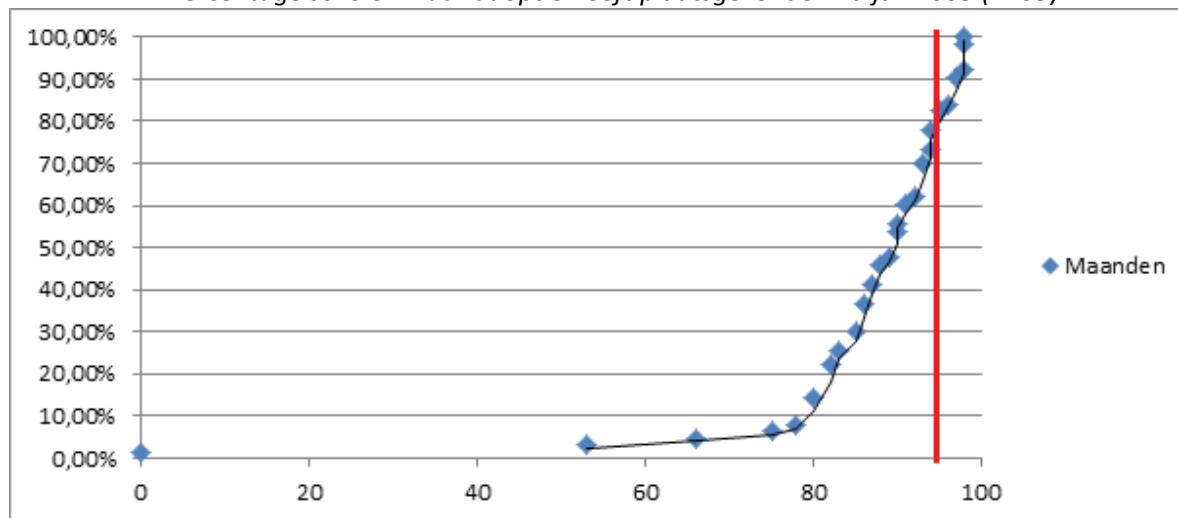
Bron: Eigen database Meldcode

Als eerste verschil kunnen we waarnemen dat de scholen zijn onderverdeeld in drie categorieën; scholen waarbij op het moment van afname van de enquête de adoptie reeds heeft plaatsgevonden zijn in het groen weergegeven (54%), scholen die op de hoogte zijn van de komst van de Meldcode maar waarbij adoptie nog moet plaatsvinden zijn in het blauw weergegeven (41%) en scholen die voordat ze de enquête kregen nog niet op de hoogte waren van de Meldcode zijn in het rood weergegeven (5%). We zien verder dat de eerste adoptie stamt uit juli 2005 en dat de laatste adoptie nog zal plaatsvinden in oktober 2013. Er zijn 10 scholen (16%) die in principe te laat zijn met de adoptie van de Meldcode. Hieronder is in figuur 6 te zien welk percentage scholen de Meldcode

tussen juli 2005 en oktober 2013 heeft geadopteerd. De rode lijn in figuur 6 geeft de datum 1 juli aan, het percentage scholen na de rode lijn is te laat met de adoptie.

Figuur 6

Percentage scholen waar adoptie heeft plaatsgevonden na juli 2005 (n=63)

Bron: Eigen database Meldcode

We kunnen uit de grafieken concluderen dat basisscholen zich in verschillende stadia bevinden ten opzichte van de adoptie. Sommige scholen bevinden zich in het stadium adoptie heeft reeds plaatsgevonden, bij andere scholen moet de adoptie nog plaatsvinden maar de datum is al wel bekend en er zijn ook scholen die nog niet op de hoogte zijn van de Meldcode. Aan deze laatste groep hebben we gevraagd wanneer ze verwachtten te gaan beginnen met adopteren. Deze scholen hebben we verder niet meegenomen in de analyse van de andere kenmerken, ze konden ons namelijk geen verdere informatie verschaffen over de adoptie.

Verder kunnen we concluderen dat er tussen de eerste en laatste adoptie 99 maanden tijdsverschil zit. De eerste adoptie vond plaats op juni 2005, dit is erg vroeg, waarschijnlijk was er op deze school behoefte aan houvast omtrent het melden van huiselijk geweld en kindermishandeling. De eerst volgende adoptie vond 53 maanden later plaats, namelijk in december 2009 ook dit is relatief vroeg. Vanaf januari 2011 begint het adopteren pas echt op gang te komen, na deze datum vinden er maandelijks adopties plaats. De laatste adoptie in oktober 2013 is 3 maanden nadat de Wet Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling is ingegaan, dit is dus te laat. In totaal zijn er 11 scholen te laat met adopteren.

De deelvraag die aan het begin van de paragraaf gesteld is kan als volgt beantwoord worden.

Er zijn grote verschillen in timing tussen de scholen bij de adoptie van de Meldcode.

We kunnen de basisscholen indelen in drie groepen als we de verschillen in timing analyseren. We hebben een extreem vroege adoptie groep. Hieronder behoren de scholen waarvan de adoptie plaatsvond in juli 2005, december 2009 en januari en oktober 2011. Deze scholen hebben al geadopteerd voordat het wetsvoorstel op 28 oktober 2011 werd aangeboden aan de Tweede Kamer. Scholen behoren tot de groep die normaal scoort op timing wanneer ze hebben geadopteerd tussen januari 2012 en juli 2013, deze 48 scholen zijn allemaal op tijd. De groep die na juli 2013 nog moet adopteren is te laat.

UNIVERSITEIT TWENTE.

Joanne Goossen

Samenvattend kunnen we de verschillen in timing tussen basisscholen onderverdelen in een groep scholen die vroeg is gestart met de adoptie, een groep scholen die tijdig is gestart met de adoptie en een groep scholen die te laat is begonnen met de adoptie.

4.2 De kenmerken van de basisscholen

De deelvraag die in deze paragraaf beantwoordt zal worden luidt:

Hoe is de organisatie van de basisscholen in Twente te beschrijven?

Om deze vraag te beantwoorden is het eerst nodig om de verschillende organisatiekenmerken van de basisscholen die in dit onderzoek gebruikt zijn nader te analyseren.

We starten hierbij met de financiële situatie van de basisscholen. Wanneer we kijken naar de financiële situatie van basisscholen merken we op dat de meerderheid van de basisscholen, namelijk 75%, financieel ongezond blijkt te zijn. Slechts 25% van de scholen is financieel gezond verklaart door de DUO (tabel 10).

Tabel 10

<i>Percentage scholen naar financiële situatie(n=60)</i>		
	Frequentie	Percentage
Financieel ongezond	45	75,0
Financieel gezond	15	25,0
Totaal	60	100,0

Het tweede organisatie kenmerk namelijk capaciteit/bezettingsgraad is bij de basisscholen in Twente gelijkmatig verdeeld (tabel 11). 48,3% van de scholen beschikt over veel personeelsleden in vergelijking met de andere scholen en 51,7% van de scholen beschikt over weinig personeelsleden.

Tabel 11

<i>Percentage scholen naar aantal personeelsleden (n=60)</i>		
	Frequentie	Percentage
Weinig personeelsleden	31	51,7
Veel personeelsleden	29	48,3
Totaal	60	100,0

Als we het hebben over de mate van turbulentie binnen basisscholen in Twente kunnen we stellen dat bijna alle basisscholen in Twente verkeren in een turbulente situatie wanneer het gaat om vernieuwingen en personeelwisselingen (tabel 12). Slecht 3.3% van de basisscholen beoordeeld zichzelf als een organisatie die niet turbulent is.

Tabel 12

Percentage scholen naar mate turbulentie (n=60)

	Frequentie	Percentage
Zeer turbulent	9	15,0
Turbulent	49	81,7
Niet turbulent	2	3,3
Totaal	60	100,0

Het vierde kenmerk binnen deze determinant is de mate van congruentie tussen de huidige werkwijze en de Meldcode. De huidige werkwijze van basisscholen en de nieuwe werkwijze zijn bij 46,7% van de basisscholen behoorlijk verschillend (*tabel 13*). Bij 46,6% vertonen de huidige en nieuwe werkwijze congruentie en bij 6,7% van de scholen zijn de huidige en nieuwe werkwijze identiek aan elkaar.

Tabel 13

Percentage scholen wat congruentie vertoont met de Meldcode (n=60)

	Frequentie	Percentage
Niet congruent	28	46,7
Congruent	28	46,6
Zeer congruent	4	6,7
Totaal	60	100,0

Nu er een voor elk kenmerk apart geïllustreerd is hoe de basisscholen op elke kenmerk scoren kan er ook een algemene uitspraak worden gedaan. De basisscholen in Twente verkeren op dit moment grotendeels in een financieel ongezonde situatie, de bezettingsgraad is niet eenduidig te noemen ongeveer de helft van de scholen beschikt over veel personeelsleden en de andere helft beschikt over weinig personeelsleden, scholen verkeren op het moment van afnemen van de enquête in een turbulente situatie en bij de helft van de scholen vertoont de oude werkwijze overeenkomsten met de Meldcode.

4.3 De kenmerken van de sociaal politieke context van de basisscholen

De deelvraag die in dit hoofdstuk wordt behandeld luidt:

Hoe is de sociaal politieke context van de basisscholen in Twente te beschrijven?

Om deze vraag te beantwoorden is het eerst nodig om de verschillende kenmerken van de sociaal politieke context die in dit onderzoek gebruikt zijn nader te analyseren.

We beginnen bij de samenstelling van de leerlingen populatie. Van de scholen die meededen aan het onderzoek bleek dat 6,7% niet over gewicht leerlingen beschikte (*Tabel 7*). Het grootste percentage scholen namelijk 63,3% beschikte over weinig gewicht leerlingen. Er waren ook scholen die over zeer

veel gewicht leerlingen beschikten, dit deel representeerde 8,3% van de populatie. De meeste scholen die meededen beschikten over weinig gewicht leerlingen.

Tabel 7

<i>Percentage gewicht leerlingen op basisscholen (n=60)</i>		
	Frequentie	Percentage
Zeer veel gewicht leerlingen	5	8,3
Veel gewicht leerlingen	3	5,0
Redelijk aantal gewicht leerlingen	10	16,7
Weinig gewicht leerlingen	38	63,3
Geen gewicht leerlingen	4	6,7
Totaal	60	100,0

Het tweede kenmerk van de sociaal politieke context is de mate van stedelijk gebied waarin de scholen gelegen zijn. Uit de resultaten blijkt dat het merendeel van de scholen in niet tot matig stedelijke gebieden ligt, namelijk in totaal 81,7%. Slechts 18,3% van de scholen ligt in sterk tot zeer stedelijke gebieden (*tabel 8*).

Tabel 8

<i>Percentage scholen per stedelijk gebied (n=60)</i>		
	Frequentie	Percentage
Zeer stedelijk	2	3,3
Sterk stedelijk	9	15,0
Matig stedelijk	21	35,0
Weinig stedelijk	13	21,7
Niet stedelijk	15	25,0
Totaal	60	100,0

Het laatste kenmerk dat nog behoort tot de sociaal politieke context is de invloed die de overheid uitoefent op basisscholen. De meerderheid van de basisscholen in Twente, namelijk 78,3%, is onderhevig aan weinig overheidsinvloed, dit hangt samen met de denominatie namelijk bijzonder onderwijs (*tabel 9*). De basisscholen waarop de overheid weinig invloed uitoefent bestaan voor 56% uit Rooms-Katholieke, voor 38% uit Protestants Christelijke en voor 6% uit overige denominaties.

Tabel 9

<i>Percentage scholen naar invloed overheid</i>		
	Frequentie	Percentage
Bijzonder onderwijs	47	78,3
Openbaar onderwijs	13	21,7
Totaal	60	100,0

De sociaal politiek context van de basisscholen in Twente kan dus als volgt beschreven worden. De basisscholen die behoren tot de populatie van het onderzoek beschikken over relatief weinig gewicht leerlingen, zijn gelegen in niet tot matig stedelijke gebieden en zijn onderhevig aan weinig overheidsinvloed.

4.4 De kenmerken van de verschillende adoptiestrategieën

De deelvraag die in deze paragraaf beantwoordt zal worden luidt:

Welke verschillende adoptiestrategieën zijn er te herkennen bij de basisscholen in Twente?

Om deze vraag te beantwoorden is het eerst nodig om de verschillende adoptiestrategieën van de basisscholen nader te analyseren.

De eerste te bespreken strategie die basisscholen gehanteerd kunnen hebben is het betrekken van het stichtingsbestuur bij het adopteren van de Meldcode. 34 scholen hadden de Meldcode bij het afnemen van de enquêtes al en bij deze scholen konden we vragen of het bestuur betrokken was bij de adoptie. Bij 26,7% van de scholen was het bestuur niet betrokken, bij 3.3% van de scholen weinig en bij 26,7% van de scholen was de betrokkenheid groot tot zeer groot (*tabel 14*).

Tabel 14

<i>Percentage scholen naar betrokkenheid stichtingsbestuur (n=60)</i>		
	Frequentie	Percentage
Zeer grote betrokkenheid	7	11,7
Grote betrokkenheid	9	15,0
Weinig betrokkenheid	2	3,3
Geen betrokkenheid	16	26,7
Totaal	34	56,7
Onbekend	26	43,3
Totaal	60	100,0

Een tweede kenmerk van de adoptiestrategie van scholen is of er leerkrachten betrokken zijn bij het adoptieproces. Bij 15% van de basisscholen zijn de leerkrachten betrokken bij de adoptie en bij 85% van de gevallen zijn de leerkrachten niet betrokken bij het adoptieproces (*tabel 15*).

Tabel 15

<i>Percentage scholen waarbij leerkrachten betrokken zijn bij de adoptie (n=60)</i>		
	Frequentie	Percentage
Leerkrachten niet betrokken	51	85,0
Leerkrachten wel betrokken	9	15,0
Totaal	60	100,0

Het laatste kenmerk van de adoptiestrategie is het aantal scholen waarvoor geadopteerd wordt. Bij de meeste adoptieprocessen wordt er geadopteerd voor één school, namelijk bij 63,3%. De overige adopties worden ontworpen voor meerdere scholen (tabel 16).

Tabel 16

<i>Percentage scholen wat voor één of meerdere scholen adopteert (n=60)</i>		
	Frequentie	Percentage
Eén school	38	63,3
Meerdere scholen	22	36,7
Totaal	60	100,0

De kenmerken samen vormen de totale adoptiestrategie en hierin zijn verschillende strategieën te herkennen. Er kan voor een strategie gekozen worden waarbij het stichtingsbestuur betrokken is bij de adoptie, maar deze strategie is door de meeste scholen niet gekozen. Ook kon er voor gekozen worden om leraren bij de adoptie te betrekken. Duidelijk is geworden dat deze strategie bij de meeste scholen niet de voorkeur krijgt, een paar scholen hebben deze strategie maar toegepast. Daarnaast was er een strategie waarbij de Meldcode voor meerdere scholen kon worden ontworpen, de meeste scholen kozen niet voor deze strategie en adopteerden enkel voor hun eigen school.

4.5 Is het verschil in timing te verklaren?

De deelvraag die in deze paragraaf beantwoordt gaat worden luidt:

Is het verschil in timing te verklaren door middel van de kenmerken van de sociaal-politieke context, de organisatie en de adoptiestrategie?

Om deze vraag te beantwoorden zal er een regressieanalyse worden uitgevoerd. Voordat we deze analyse uitvoeren is er eerst voor gekozen om een correlatieanalyse uit te voeren om zodoende te kunnen verantwoorden welke kenmerken opgenomen worden in de regressieanalyse. Door middel van de correlatieanalyse kan er bepaald worden of er überhaupt samenhang is tussen de variabelen. Een andere reden voor het uitvoeren van de correlatieanalyse is dat er voor de regressieanalyse een vuistregel is die stelt dat $n=100$ (Sondz, 2012). In dit onderzoek is $n=60$ dus we moeten voorzichtig zijn met het aantal onafhankelijke variabelen die we opnemen in de regressieanalyse. Wanneer we ze allemaal opnemen zullen de standaardfouten groot zijn en hierdoor zullen we sowieso geen significantie gaan waarnemen.

De Spearman correlatie in tabel 17 geeft de correlatie tussen de onafhankelijke variabelen en de afhankelijke variabele timing weer. De correlatieanalyse geeft een indruk van de samenhang tussen twee variabelen en het geeft de richting van een verband weer (Huizingh, 2008). Uit de correlatieanalyse blijkt dat de variabele 'Aantal scholen waarvoor geadopteerd wordt' significant samenhangt met de afhankelijke variabele timing. De samenhang is negatief wat betekent dat wanneer er voor veel scholen een Meldcode moet worden geadopteerd de scholen later zullen zijn wat betreft timing. De variabele 'Leerkrachten' betrokken laat ook een negatieve significante samenhang zien, scholen met veel leerkrachten voeren de Meldcode later in. Verder vertonen de variabelen 'Congruentie' en 'Rentabiliteit' ook samenhang met timing, respectievelijk 13% en -15%. Dit houdt in dat wanneer er op congruentie hoog wordt gescoord de timing vroeg zal zijn en wanneer

er op rentabiliteit hoog wordt gescoord de timing laat zal zijn. Op basis van de getoonde samenhang nemen we deze vier variabelen mee in de regressieanalyse.

Tabel 17

Correlatieanalyse tussen de afhankelijke variabele timing en de onafhankelijke variabelen (n=60)

	Afhankelijke variabele timing	
	Spearman correlatie	Significantie
De organisatie		
1. Rentabiliteit	-,15	,24
2. Capaciteit/bezettingsgraad	-,04	,78
3. Turbulentie	,07	,60
4. Congruentie	,13	,32
Sociaal politieke context		
5. Samenstelling leerlingen	,00	,99
6. Stedelijkheid	,01	,96
7. Invloed overheid	-,09	,49
De adoptiestrategie		
8. Betrokkenheid bestuur	-,04	,82
9. Aantal scholen waarvoor geadopteerd wordt	-,58	,00
10. Leerkrachten betrokken	-,31	,01

De overgebleven variabelen vertonen geen significante samenhang met timing dit betekent dat deze variabelen dus ook geen verklarende rol kunnen hebben. Om deze reden zullen deze kenmerken niet meegenomen worden in de regressieanalyse.

Wanneer we de regressieanalyse uitvoeren en als verklarende factoren, “rentabiliteit”, “leerkrachten betrokken”, “congruentie” en “aantal scholen waarvoor geadopteerd” wordt nemen, zien we dat door dit model 26% van de totale variantie in timing wordt verklaard (tabel 18). Als we naar tabel 18 kijken zien we dat er nog een paar niet significante bèta’s in het model staan. Om significante uitspraken te kunnen doen zullen deze uit het model moeten worden verwijderd.

Tabel 18

Regressieanalyse 1

R Square=,264	B	Significantie
Constante (timing in maanden)	98,21	,00
Aantal scholen waarvoor geadopteerd wordt	-13,49	,00
Leerkrachten betrokken	-6,83	,17
Congruentie	4,16	,15
Rentabiliteit	1,5	,71

UNIVERSITEIT TWENTE.

Joanne Goossen

Wanneer we de niet significante variabelen uit het model hebben verwijderd blijft onderstaand model over (tabel 19). Hieruit kunnen we de regressie vergelijking opstellen. De regressievergelijking is een formule waarmee we kunnen voorspellen wat de timing van een school zal zijn wanneer we het aantal scholen waarvoor geadopteerd wordt invullen bij x. De regressievergelijking luidt:

$$\text{Timing} = 105,702 - ,462 \times (\text{Aantal scholen waarvoor geadopteerd wordt})$$

Tabel 19
Regressieanalyse 2

R square= ,213	B	Significantie
Constante(timing maanden)	105,70	,00
Aantal scholen waarvoor geadopteerd wordt	-14,56	,00

We verwachtten dat de sociaal politieke context, de organisatie en de adoptiestrategie samen significante voorspellers zouden zijn van de onafhankelijke variabele timing. De resultaten geven weer dat deze determinanten geen significante voorspellers zijn van timing. Het kenmerk van de adoptiestrategie met betrekking tot het aantal scholen waarvoor geadopteerd wordt is wel een significante voorspeller van de timing, met de formule $\text{Timing} = 105,702 - ,462 \times (\text{Aantal scholen waarvoor geadopteerd wordt})$ kunnen we aan de hand van het aantal scholen waarvoor geadopteerd wordt een voorspelling geven van de timing. De ander hypothesen kunnen dus allemaal worden verworpen (tabel 20).

Tabel 20

Hypothesen(--=verworpen; +=niet verworpen)

Hypothese ¹ : Een financieel gezond schoolbestuur is eerder met de adoptie van de Meldcode gestart dan een financieel ongezond schoolbestuur (--).	Hypothese ⁶ : Een basisschool gelegen in een meer stedelijk gebied is later met de adoptie van de Meldcode gestart dan een basisschool gelegen in een minder stedelijk gebied (--).
Hypothese ² : Een basisschool met veel personeelsleden is eerder met de adoptie van de Meldcode gestart dan een basisschool met weinig personeelsleden (--).	Hypothese ⁷ : Openbare basisscholen zijn eerder met de adoptie gestart dan bijzondere basisscholen (--).
Hypothese ³ : Een basisschool die in een turbulente staat verkeert is later gestart met de adoptie van de Meldcode dan een basisschool die niet in een turbulente staat verkeert (--).	Hypothese ⁸ : Scholen waarbij het stichtingsbestuur een grote betrokkenheid heeft gehad bij de adoptie van de Meldcode zijn eerder gestart met de adoptie dan scholen waarvan het stichtingsbestuur weinig tot geen betrokkenheid heeft gehad (--).
Hypothese ⁴ : Een basisschool die tot op heden over een werkwijze beschikte die congruentie vertoonde met de nieuwe Meldcode is eerder gestart met de adoptie dan een basisschool die niet over een werkwijze beschikte die congruentie vertoonde (--).	Hypothese ⁹ : Als een Meldcode voor meer scholen moet worden geadopteerd wordt er eerder met de adoptie gestart dan wanneer de Meldcode voor één school moet worden geadopteerd (+=).
Hypothese ⁵ : Een basisschool met veel achterstandsleerlingen is eerder met de adoptie van de Meldcode gestart dan een basisschool met weinig achterstandsleerlingen (--).	Hypothese ¹⁰ : Als er bij de adoptie van de Meldcode leerkrachten betrokken zijn wordt er eerder met de adoptie begonnen dan wanneer er geen leerkrachten bij betrokken zijn (--).

UNIVERSITEIT TWENTE.

5 Conclusie & Discussie

In dit hoofdstuk wordt een antwoord gegeven op de vooraf gestelde onderzoeksvraag: In hoeverre zijn de verschillen in timing met betrekking tot de adoptie van de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling tussen basisscholen in Twente te verklaren door middel van de kenmerken van de sociaal politieke context, de organisatie en de adoptiestrategie van de Meldcode?

In dit onderzoek werd verwacht dat de kenmerken van de sociaal politieke context, de organisatie en de adoptiestrategie invloed zouden hebben op de timing van een adoptie. Deze verwachting kwam voort uit theorieën die opgesteld zijn op basis van eerdere onderzoeken. Aan de hand van deze verwachtingen zijn verschillende hypothesen opgesteld. Negen van de tien hypothesen konden aan de hand van de resultaten van dit onderzoek in zijn totaal worden verworpen. De vooraf gestelde verwachtingen worden in dit onderzoek niet gehaald. We hebben gezien dat er maar één determinant is die de timing voor een deel verklaart. Dat de vooraf gestelde verwachtingen niet zijn gehaald kan verschillende oorzaken hebben.

Ten eerste zou het zo kunnen zijn dat er voor deze innovatie in het onderwijs andere verklarende kenmerken zijn. We zijn er in eerste instantie vanuit gegaan dat wanneer bepaalde algemene kenmerken in de theorie belemmerend of bevorderend werkten dit ook bij de Meldcode zo zou werken. Hier was nog geen empirisch bewijs voor geleverd dus het was afwachten of dit onderzoek de overeenkomsten op het gebied van innoveren zou bevestigen. Achteraf bleek dit niet het geval. Om erachter te komen of er andere kenmerken aanwezig zijn die de timing van een adoptie verklaren en welke kenmerken dat dan zijn is er aanvullend onderzoek nodig.

Een andere oorzaak zou kunnen liggen bij het feit dat er in dit onderzoek wordt gekeken naar het moment van adoptie in plaats van het moment van invoering, zoals bij de eerdere onderzoeken betreffende innovaties is gebeurd. Wanneer er was gekeken naar het moment van invoeren zouden er in ieder geval bij de invoerstrategie andere kenmerken een rol hebben gespeeld. Wellicht waren de verschillende categorieën dan wel van invloed geweest. Ook hadden dan de kenmerken van de gebruikers kunnen worden meegenomen. Helaas was het bij de start van dit onderzoek nog niet mogelijk om de invoeringsfase te bekijken omdat het moment van invoering pas rond 1 juli zou liggen. In dit geval zou het risico te groot zijn dat een groot aantal scholen hier nog niet aan toe was en dus bij voorbaat al niet mee kon doen aan het onderzoek. Door naar de timing van een adoptie te kijken werd de kans op meer basisscholen die mee konden doen groter.

Het geringe aantal scholen (n=63) kan ook een reden zijn dat de vooraf gestelde verwachtingen niet gehaald zijn. De verwachting was dat er van de 288 basisscholen ongeveer 1/3 zou meedoen. Dit was misschien geen reële verwachting. Het nut wat de basisscholen konden behalen met het invullen van de enquête was klein. Het nut lag er vooral bij de overheid die de timing van toekomstige innovaties door de uitkomsten van dit onderzoek misschien naar voren had kunnen halen.

Uiteindelijk was er één determinant waarmee 21% van de verschillen in timing kunnen worden verklaard. Het aantal scholen waarvoor geadopteerd wordt hangt namelijk positief samen met een vroege timing. Het is aannemelijk dat wanneer er voor veel scholen tegelijkertijd wordt geadopteerd er van te voren wordt verwacht veel tijd kwijt te zijn aan de implementatie van de innovatie. Om voor de uiterste datum op elke school de implementatie rond te hebben zal er tijdig begonnen moeten worden. Omdat de adoptie voor meerdere basisscholen een grotere verantwoordelijkheid met zich mee brengt dan wanneer er voor weinig basisscholen geadopteerd hoeft te worden zal het waarschijnlijk ook een hogere prioriteit met zich mee brengen. Een hogere prioriteit zorgt voor een

tijdige start met de adoptie. De samenwerkingsverbanden in het onderwijs zijn er in de vorm van stichtingen. Enigszins vreemd is het dan ook dat de invloed die een stichting heeft bij de adoptie geen samenhang vertoont met timing. De oorzaak hiervan zou kunnen zijn dat we in de vragenlijst alleen aan scholen die reeds geadopteerd hadden hebben kunnen vragen hoe groot de invloed van de stichting was. Van de scholen die nog niet geadopteerd hebben weten we niet hoe groot de invloed van de stichting is.

Een laatste conclusie die aan de hand van de resultaten van dit onderzoek kan worden gevormd is dat een deel van de basisscholen in Twente straks niet voldoet aan de verplichting om een Meldcode te hebben. Na 1 juli zal de onderwijsinspectie toetsen of scholen werken volgens de Meldcode. De onderwijsinspectie zal er op toezien dat de implementatie van de Meldcode alsnog plaatsvindt bij scholen die geen Meldcode hebben.

6 Aanbevelingen voor invoerstrategieën in het basisonderwijs

Na dit onderzoek kunnen we in ieder geval stellen dat het positief werkt wanneer innovaties voor meerdere scholen tegelijk kunnen worden geadopteerd. Het advies voor het basisonderwijs wanneer er een innovatie moet worden doorgevoerd is dan ook om dit met meerdere scholen tegelijk op te pakken. Het handigst is het hierbij om van de bestaande samenwerkingsvormen gebruik te maken. Hiermee wordt bedoeld op de reeds bestaande stichtingen. De samenwerking zorgt er tevens voor dat de kans groter wordt dat alle scholen tijdig op de hoogte zijn van verplichtte innovaties. We zagen tijdens dit onderzoek dat er nog enkele scholen waren die niet op de hoogte waren van de verplichtte innovatie. Wanneer deze scholen hadden samengewerkt was de kans groter geweest dat ook zij op de hoogte waren gesteld.

Geadviseerd wordt dat de coördinatie van het innoveren bij de stichting ligt. Van hieruit kunnen er werkgroepen worden opgericht die bestaan uit verschillende afgevaardigden van verschillende scholen zodat elke school gehoord wordt en tevens op de hoogte wordt gebracht.

De overheid heeft het per 1 juli 2013 verplicht gesteld om met de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling te werken, maar we zien uit de resultaten van dit onderzoek dat dit tien basisscholen niet gaat lukken (16%). Waarschijnlijk speelt deze trend zich in het hele land af. Om er in de toekomst voor te zorgen dat de gestelde deadlines gehaald gaan worden kan het helpen om in de richtlijnen van een verplichtte innovatie specifieke richtlijnen op te stellen die betrekking hebben op samenwerking tussen basisscholen bij een innovatie.

Voor vervolg onderzoek is het wenselijk om naar het hele innovatieproces te kijken, dus niet alleen naar de adoptie maar ook de verspreidingsfase, invoerfase en borgingsfase. Dit omdat hier ook veel kenmerken mee spelen die invloed zouden kunnen hebben op het gehele innovatieproces. Het zou namelijk zo kunnen zijn dat het uitstel gedrag van de overheid, met betrekking tot het invoeren van de wet, ook invloed heeft gehad op de timing bij sommige basisscholen. Het uitstelgedrag is een kenmerk van de verspreidingsfase.

Bij vervolgonderzoek naar innoveren in het basisonderwijs is het wenselijk om bij vervolgonderzoek meer scholen over te halen om mee te doen aan het onderzoek. Dit zal lastig worden en via het sturen van mailtjes zal dit niet lukken. Een meer persoonlijke benadering zal moeten worden gekozen om meer scholen over te halen, dit zal veel tijd kosten. Vervolg onderzoek naar innoveren in het onderwijs is zeer zeker wenselijk omdat we nu zien dat de gestelde deadlines voor de invoering van een innovatie niet gehaald worden. De oorzaak hiervan is nog niet geheel duidelijk, maar zal boven tafel moeten komen om innoveren in het basisonderwijs in de toekomst beter te laten verlopen.

7 Literatuurlijst

- Babbie, E. (2009). *The practice of social research*. 12th Edition. Belmont, CA: Thomson Wadsworth
- Blank, J., Haelermans, C., & van Hulst, B. (2009). *Innovatiekracht van het voortgezet onderwijs*: Delft University of Technology, Faculty of Technology, Policy and Management.
- Bussemaker, J. & Rouvoet, A. & Hirsch Ballin, E.M.H. (2008). *Meldcode huiselijk geweld, kindermishandeling, vrouwelijke genitale verminking en eer gerelateerd geweld: kamerbrief*. Den Haag: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS).
- College Bescherming Persoonsgegevens (2007). *Informatie-uitwisseling in de jeugdzorg*. Verkregen op 17 maart, 2012, via http://www.cbpreweb.nl/downloads_overig/20070514_brief_cbp_rouvoet_rondetafelconf.pdf
- Crandall, D. P. (1989). *Implementation Aspects of Dissemination Reflections Toward an Immodest Proposal*. Science Communication, 11(1), 79-106.
- Davis, D. A., & Taylor-Vaisey, A. (1997). *Translating guidelines into practice: A systematic review of theoretic concepts, practical experience and research evidence in the adoption of clinical practice guidelines*. Canadian Medical Association Journal, 157, 408-416.
- DiMaggio, P. J., & Powell, W. W. (1983). *The iron cage revisited: Institutional isomorphism and collective rationality in organizational fields*. American Sociological Review, 147-160.
- DiMaggio, P. J., & Powell, W. W. (1991). *The new institutionalism in organizational analysis*: University of Chicago Press Chicago.
- Fagerberg, J. (2005). *Innovation: a guide to the literature*. In: Fagerberg, J., Mowery, D.C. & Nelson, R.R. (red.). The Oxford handbook of innovation. Oxford: Oxford University Press.
- Fleuren, M. A. H., Paulussen, T. G. W. M., Dommelen, P., & Buuren, S. (2012). *Ontwikkeling MeetInstrument voor Kenmerken van Innovaties (MIDI)*. TNO, 37.
- Fleuren, M., Wiefferink, K., & Paulussen, T. (2004). Determinants of innovation within health care organizations Literature review and Delphi study. *International Journal for Quality in Health Care*, 16(2), 107-123.
- Fleuren, M.A.H., Wiefferink, C.H. & Paulussen, T.G.W.M. (2002). *Belemmerende en bevorderende kenmerken bij de implementatie van zorgvernieuwingen in organisaties*. Leiden, TNO Preventie en Gezondheid.
- Geestelijke gezondheidszorg Nederland, (2012). *Meldcode huiselijk geweld*. Verkregen op 18 februari, 2013, via http://www.ggznederland.nl/web-ggz1209-01-boekje-meldcode-huiselijk-geweld_losse-paginas.pdf

Hawley, A. (1968). Human ecology. International Encyclopedia of the Social Sciences. New York: Macmillan, 328-337.

Het ministerie van Veiligheid en Justitie, I.W. Opstelten, (2013). *Verplichte Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling*. Verkregen op 17 maart, 2012, via <http://www.huiselijkgeweld.nl/beleid/landelijk/verplicht-meldcode-huiselijk-geweld-en-kindermishandeling>

Huizingh, E. (2009). *Inleiding SPSS 16*. 9^e editie. Den Haag: Sdu Uitgevers bv.

Korteland, E.H., Bekkers, V.J.J.M. & Simons, M.E. (2006). *Diffusie en adoptie van innovaties in de publieke sector*. Rotterdam: Center for Public Innovation

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, (2012). *51% professionals bekend met meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling*. Verkregen op 17 maart, 2012, via <http://www.rijksoverheid.nl/ministeries/vws/nieuws/2012/12/04/51-professionals-bekend-met-meldcode-huiselijk-geweld-en-kindermishandeling.html>

Osborne, S.P. & Brown, K. (2005). *Managing change and innovation in public service organizations*. Routledge: London.

Paulussen T.G.W.(1994) *Adoption and Implementation of AIDS Education in Dutch Secondary Schools*, PhD thesis. Maastricht: University of Maastricht.

Rijksoverheid, (2012). *Wat is de gewichtenregeling in het basisonderwijs?* Verkregen op 22 februari, 2013, via <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/leerachterstand/vraag-en-antwoord/wat-is-de-gewichtenregeling-in-het-basisonderwijs.html>

Rogers, E. M. (1995). *Diffusion of innovations*: Simon and Schuster.

Schumpeter, J. (1942). *Capitalism, Socialism and Democracy*. New York: Harper.

Shadish, W. R., Cook, T. D., and Campbell, D. T. (2002). *Experimental and quasi-experimental designs for generalized causal inference*. Boston / New York: Houghton Mifflin Company.

Stals, K., Yperen, T. van, Reith, W. & Stams, G. (2008). *Effectieve en duurzame implementatie in de jeugdzorg. Een literatuurrapportage over belemmerende en bevorderende kenmerken op implementatie van interventies in de jeugdzorg*. Utrecht, Universiteit Utrecht.

8 Bijlagen

Bijlage 1: Vragenlijst

De Meldcode in het basisonderwijs

De invoering van de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling

Er zijn 22 vragen in deze enquête

Kenmerken van uw basisschool

1 [1] Wat is uw functie binnen de basisschool? *

Selecteer alles wat voldoet

- ☐ Directeur
- ☐ Locatieleider
- ☐ Interne begeleider
- ☐ Administratieve kracht
- ☐ Anders:

2 [2] Hoeveel leerlingen telt uw basisschool? *

Vul uw antwoord hier in:

3 [3] Over hoeveel klassen(groepen) zijn de leerlingen verdeeld? *

Vul uw antwoord hier in:

4 [4] Hoeveel personeelsleden zijn er werkzaam op uw basisschool? *

Vul uw antwoord hier in:

Hiermee wordt het Totaale personeelsbestand bedoeld.

5 [5] Hoeveel personeelsleden hebben lesgevende taken in een klas(groep)? *

Vul uw antwoord hier in:

6 [6]

Bestaat uw basisschool uit meerdere locaties?

*

Kies a.u.b. een van de volgende mogelijkheden:

- ☐ Ja
- ☐ Nee

Meldcode

7 [7] Bent u op de hoogte van de komst van de Wet Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling? *

Kies a.u.b. een van de volgende mogelijkheden:

- ☐ Ja
- ☐ Nee

UNIVERSITEIT TWENTE.

Joanne Goossen

8 [8]Heeft uw basisschool op dit moment een Meldcode voor de eigen organisatie volgens de eisen van het wetsontwerp? *

Kies a.u.b. een van de volgende mogelijkheden:

- ☐ Ja
☐ Nee

Eisen van het wetsontwerp

De volgende 5 stappen moeten in ieder geval zijn opgenomen in de Meldcode:

1. Het in kaart brengen van signalen;
2. Collegiale consultatie en zo nodig het raadplegen van het Advies en Meldpunt Kindermishandeling (AMK) of het Steunpunt Huiselijk Geweld (SHG);
3. Een gesprek met de cliënt (de ouder en/of het kind);
4. Het wegen van het geweld of de kindermishandeling;
5. Het beslissen: hulp organiseren of melden bij het AMK of het SHG.

9 [12]Is er een overkoepelende Meldcode ontworpen voor de verschillende locaties? *

Kies a.u.b. een van de volgende mogelijkheden:

- ☐ Ja
☐ Nee

10 [9]Welke personen of instanties waren er betrokken bij het ontwerpen van de Meldcode voor de eigen organisatie op uw basisschool? *

Selecteer alles wat voldoet

- ☐ Directeur
☐ Locatieleider
☐ Leerkracht(en)
☐ Interne Begeleider
☐ Administratieve kracht(en)
☐ Het (stichtings)bestuur
☐ Anders:

11 [10]Hoe groot was de rol van het (stichtings)bestuur bij het ontwerpen van de Meldcode voor de eigen basisschool? *

Kies a.u.b. een van de volgende mogelijkheden:

- ☐ Zeer groot: we kregen een kant en klare Meldcode aangeleverd
☐ Groot: in overleg met de stichting is er een Meldcode opgesteld
☐ Klein: het stichtingsbestuur heeft alleen goedkeuring gegeven over het ontwerp
☐ Anders

12 [11]

Is uw Meldcode hetzelfde als die van andere basisscholen die onder hetzelfde (stichting)bestuur vallen?

*

Kies a.u.b. een van de volgende mogelijkheden:

- ☐ Ja
☐ Nee
☐ Weet niet

UNIVERSITEIT TWENTE.

Joanne Goossen

13 [13a]Wanneer is er op uw basisschool begonnen met het opstellen van de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling? *

Vul uw antwoord(en) hier in

Maand(mm)

Jaar(jj)

14 [13b]Wanneer denkt u te gaan beginnen met het opstellen van de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling? *

Vul uw antwoord(en) hier in

Maand(mm)

Jaar(jj)

15 [13c]Wanneer denkt u te gaan beginnen met het opstellen van de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling? *

Vul uw antwoord(en) hier in

Maand(mm)

Jaar(jj)

Recente ontwikkelingen op uw basisschool

16 [15]Hoeveel personeelsswisselingen zijn er het afgelopen half jaar op uw basisschool geweest? *

Vul uw antwoord hier in:

Personeelsswisselingen: Hierbij moet u denken aan personeelsswisselingen ten gevolge van bijzondere verloven, langdurige ziekte of plotselinge uitval van een personeelslid tijdens het schooljaar.

17 [14]Kunt u op een schaal van 1 tot 5 aangeven hoeveel tijd er het afgelopen half jaar op uw basisschool is besteed aan de volgende activiteiten? *

Kies het toepasselijk antwoord voor elk onderdeel:

	1	2	3	4	5
Vernieuwingen omtrent de leerlingenzorg	☐	☐	☐	☐	☐
Vernieuwingen omtrent het curriculum	☐	☐	☐	☐	☐
Vernieuwingen omtrent onderwijsconcept/visie	☐	☐	☐	☐	☐
Uitbreiding en/of wijziging van taken van het personeel	☐	☐	☐	☐	☐

(1= zeer weinig tot geen; 5= zeer veel)

18 [16a]

Hieronder staan enkele stappen die professionals bij (vermoedens van) huiselijk geweld en kindermishandeling dienen uit te voeren volgens de Wet Meldcode.

Welke stappen werden er van de leerkrachten op uw school verwacht bij een vermoeden van kindermishandeling voordat u met de verplichte Meldcode werkte?

UNIVERSITEIT TWENTE.

Joanne Goossen

*

Kies het toepasselijk antwoord voor elk onderdeel:

	(Bijna) altijd	Soms	Nooit
Schriftelijk vastleggen van signalen die kunnen wijzen op kindermishandeling	☐	☐	☐
Advies inwinnen bij Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK)	☐	☐	☐
Advies inwinnen bij deskundige collega (bijvoorbeeld aandachts-functionaris)	☐	☐	☐
Gesprek voeren met kind	☐	☐	☐
Gesprek voeren met ouders	☐	☐	☐
Zelf hulp bieden	☐	☐	☐
Verwijzen naar andere organisatie	☐	☐	☐
Melding bij Advies- en Meldpunt Kindermishandeling	☐	☐	☐

19 [16b]

Hieronder staan enkele stappen die professionals bij (vermoedens van) huiselijk geweld en kindermishandeling dienen uit te voeren volgens de Wet Meldcode.

Welke stappen worden er van de leerkrachten op uw school verwacht bij een vermoeden van kindermishandeling?

*

Kies het toepasselijk antwoord voor elk onderdeel:

	(Bijna) altijd	Soms	Nooit
Schriftelijk vastleggen van signalen die kunnen wijzen op kindermishandeling	☐	☐	☐
Advies inwinnen bij	☐	☐	☐

UNIVERSITEIT TWENTE.

Joanne Goossen

	(Bijna) altijd	Soms	Nooit
Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK)			
Advies inwinnen bij deskundige collega (bijvoorbeeld aandachts-functionaris)	☐	☐	☐
Gesprek voeren met kind	☐	☐	☐
Gesprek voeren met ouders	☐	☐	☐
Zelf hulp bieden	☐	☐	☐
Verwijzen naar andere organisatie	☐	☐	☐
Melding bij Advies- en Meldpunt Kindermishandeling	☐	☐	☐

20 [16c]

Hieronder staan enkele stappen die professionals bij (vermoedens van) huiselijk geweld en kindermishandeling dienen uit te voeren volgens de Wet Meldcode.

Welke stappen worden er van de leerkrachten op uw school verwacht bij een vermoeden van kindermishandeling?

*

Kies het toepasselijk antwoord voor elk onderdeel:

	(Bijna) altijd	Soms	Nooit
Schriftelijk vastleggen van signalen die kunnen wijzen op kindermishandeling	☐	☐	☐
Advies inwinnen bij Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK)	☐	☐	☐
Advies inwinnen bij deskundige collega (bijvoorbeeld aandachts-functionaris)	☐	☐	☐

UNIVERSITEIT TWENTE.

Joanne Goossen

	(Bijna) altijd	Soms	Nooit
Gesprek voeren met kind	☐	☐	☐
Gesprek voeren met ouders	☐	☐	☐
Zelf hulp bieden	☐	☐	☐
Verwijzen naar andere organisatie	☐	☐	☐
Melding bij Advies- en Meldpunt Kindermishandeling	☐	☐	☐

21 [17] Wilt u op de hoogte worden gesteld van de belangrijkste uitkomsten van dit onderzoek? *

Kies a.u.b. een van de volgende mogelijkheden:

- ☐ Ja
☐ Nee

22 [18]

Dit was de laatste vraag. Hartelijk bedankt voor het invullen van de vragenlijst!

Als u nog opmerkingen heeft over deze vragenlijst, kunt u daarvoor onderstaand veld gebruiken.

Vul uw antwoord hier in:

Nogmaals bedankt voor uw medewerking!
 Joanne Goossen
 (student Bestuurskunde universiteit Twente)

Stuur a.u.b. ten laatste in op 09.03.2013 – 00:00

UNIVERSITEIT TWENTE.

Joanne Goossen

Bijlage 2: Uitnodigingsmail

(Deze mail is gericht aan de directie of implementatiecoördinator Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling van de desbetreffende basisschool)

Geachte heer/mevrouw,

Onlangs is bekend geworden dat organisaties, waarin gewerkt wordt met kinderen, jeugdigen of hun ouders, door de Wet Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling worden verplicht een Meldcode te implementeren in de eigen organisatie. De Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling is een stappenplan waarin wordt vastgelegd op welke manier een professional geacht wordt om te gaan met het signaleren en melden van huiselijk geweld en/of kindermishandeling. De Wet treedt naar verwachting vanaf 1 juli 2013 in werking. Het hanteren van een Meldcode wordt verplicht gesteld maar de precieze invulling van die Meldcode staat niet vast. Wel moet iedere Meldcode in elke organisatie ten minste de volgende vijf stappen bevatten:

1. Het in kaart brengen van signalen;
2. Collegiale consultatie en zo nodig het raadplegen van het Advies en Meldpunt Kindermishandeling (AMK) of het Steunpunt Huiselijk Geweld (SHG);
3. Een gesprek met de cliënt (de ouder en/of het kind);
4. Het wegen van het geweld of de kindermishandeling;
5. Het beslissen: hulp organiseren of melden bij het AMK of het SHG.

Om inzicht te krijgen hoe de invoering in het Twentse basisonderwijs verloopt, wil ik u graag enkele vragen stellen.

Het invullen van deze vragenlijst kost ongeveer 10 minuten van uw tijd. Indien u op de hoogte gehouden wilt worden van de resultaten van dit onderzoek kunt u dit aan het einde van de vragenlijst aangeven.

Uw antwoorden zullen vertrouwelijk en anoniem behandeld worden.

Om aan de enquête deel te nemen kunt u op onderstaande link klikken.

Hoogachtend,
Joanne Goossen
j.m.goossen@student.utwente.nl
(student Bestuurskunde universiteit Twente)

Klik
<https://surveys-igs.utwente.nl/index.php?lang=nl&sid=73767&token=652>
om aan het onderzoek deel te nemen.

Als u deze enquête niet wilt invullen en ook geen nieuwe uitnodigingen wilt ontvangen, klik dan a.u.b. op de volgende link: <https://surveys-igs.utwente.nl/optout.php?lang=nl&sid=73767&token=652>

UNIVERSITEIT TWENTE.

Joanne Goossen

Bijlage 3: Herinneringsmail

Geachte heer/mevrouw,

Recent bent u benaderd om deel te nemen aan een onderzoek. Op dit moment heb ik nog geen reactie van u ontvangen. Ik begrijp volkomen dat het ook in het onderwijs drukke tijden zijn en dat uw tijd u kostbaar is. Toch wil ik het belang van onderzoek en uw rol hierin nog een keer benadrukken. Gegevens uit de praktijk zijn bij dit onderzoek onmisbaar. Niet alleen uw leerlingen maar ook de studenten in het wetenschappelijke onderwijs zijn erg gebaat bij de kennis van uw basisschool. Daarom wil ik u nog een keer vragen of u ± 10 minuten van uw tijd vrij wil maken om 22 vragen in te vullen, mijn onderzoek is er enorm bij gebaat.

Hoogachtend,

Joanne Goossen

Klik [hier](#) om aan het onderzoek deel te nemen.

Als u deze enquête niet wilt invullen en ook geen nieuwe uitnodigingen wilt ontvangen, klik dan a.u.b. op de volgende link: <https://surveys-igs.utwente.nl/optout.php?lang=nl&sid=73767&token=652>

UNIVERSITEIT TWENTE.

Joanne Goossen